

Oliiviõli kontrollisüsteemid ELis

Terviklik raamistik, kuid seda kohaldatakse ebaühtlaselt

EUROOPA
KONTROLLIKODA

Sisukord

Punkt

01–17 | **Põhisõnumid**

01–05 | **Miks on see valdkond oluline?**

06–17 | **Meie leiud ja soovitused**

18–01 | **Meie tähelepanekutest lähemalt**

18–49 | Liikmesriigid ei kohalda oliiviõli vastavuskontrolli õigusraamistikku täielikult

20–26 | Oliiviõli vastavuskontrollide jaoks on olemas terviklik õigusraamistik

27–40 | Liikmesriigid ei täida alati kõiki nõudeid

41–46 | Enamik liikmesriikides avastatud rikkumisi avastatakse organoleptilise hindamise käigus ja need on seotud degradeerumisega

47–49 | Komisjonil on vaid osaline ülevaade liikmesriikide kontrollisüsteemidest

50–66 | ELi oliiviõli saasteainete kontrollisüsteemides on mõningaid puudusi

52–57 | ELi kontrollisüsteemid oliiviõlis sisalduvate pestitsiidide jääkide kontrollimiseks toimivad hästi

58–64 | ELi muude saasteainete kontrollisüsteemid on vähem arenenud kui pestitsiidide puhul

65–66 | Kolmandatest riikidest imporditud oliiviõli ei kontrollita süstemaatiliselt pestitsiidide ja muude saasteainete suhtes

67–84 | ELi õigusraamistik ja jälgitavuse kontroll ei võimalda alati toote päritolu kindlaks teha

69–74 | Komisjon kehtestab jälgitavuse õiguslikud nõuded, kuid ei ole määratlenud, kuidas liikmesriigid peaksid neid kontrollima

75–80 | Liikmesriikide oliiviõli kontrollid sisaldavad jälgitavust, kuid kontrollide ranguse tase on erinev

81–84 | Päritolu jälgitavuse kontrollimise tulemused: mõne oliiviõli päritolu ei olnud jälgitav

Lisad

I lisa. Lühidalt auditist

Poliitikaraamistik

Ülesanded ja kohustused

Auditi ulatus ja käsitusviis

II lisa. Ülevaade ekstra-väärisoliiviõliga seotud kvaliteedi- ja puhtusparameetritest ning analüüsimeetoditest

III lisa. Juhtumiuuring

IV lisa. Oliiviõlis sisalduvad võimalikud saasteallikad

V lisa. Liikmesriikide kontrollikavade „rasvade ja õlide“ kategoorias kontrollitavad saasteained

Lühendid

Mõisted

Komisjoni vastused

Ajakava

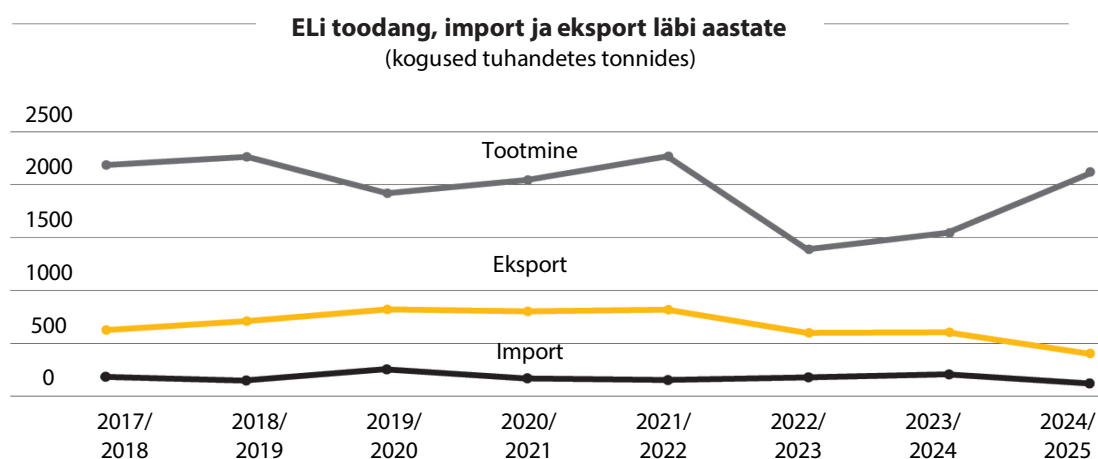
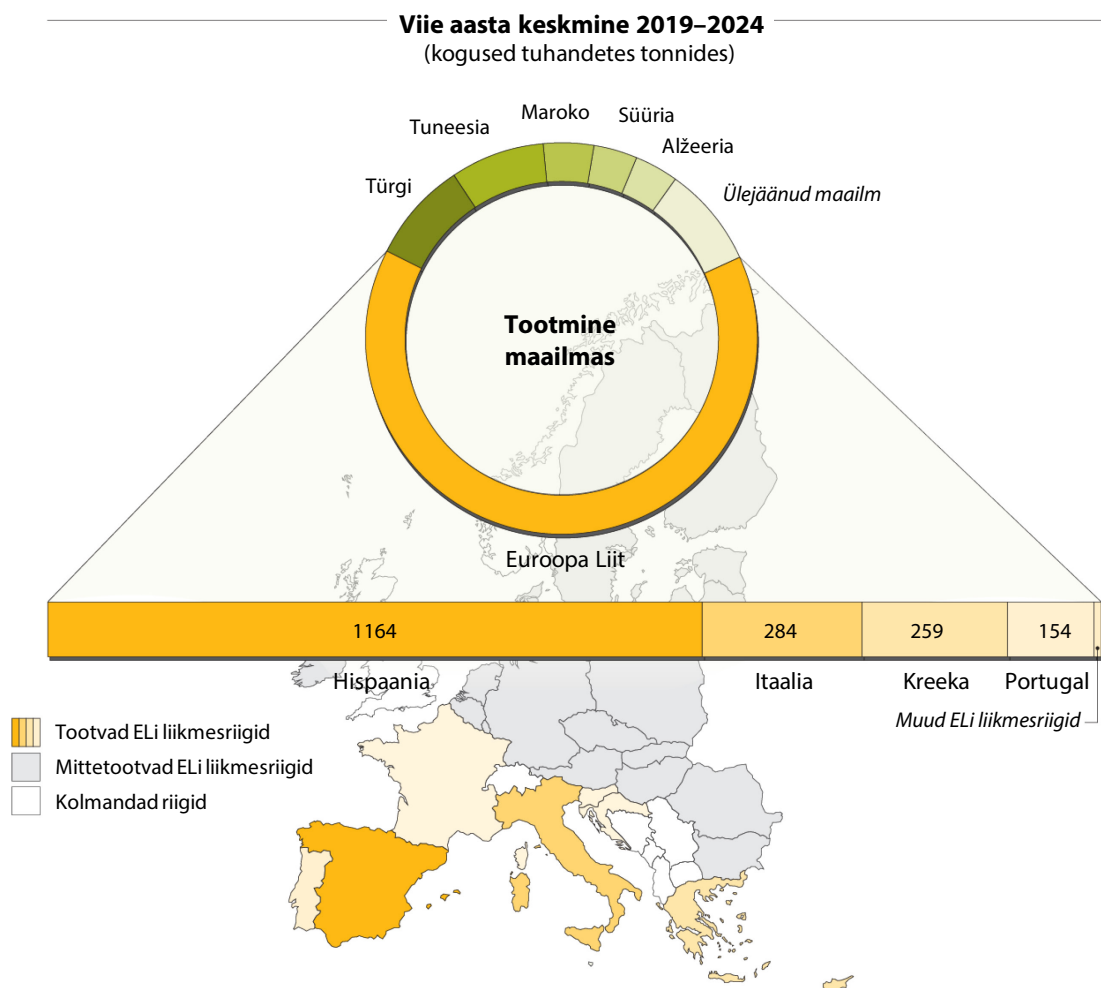
Auditirühm

Põhisõnumid

Miks on see valdkond oluline?

- 01** Oliiviõli on Euroopa Liidu (EL) üks tuntumaid tooteid ning EL on maailma juhtiv oliiviõli tootja, tarbija ja eksportija. *Joonisel 1* on esitatud rohkem teavet ELi oliiviõli tootmise ja -kaubanduse kohta. ELi maine kvaliteetse ja ehtsa oliiviõli tootjana ei ole oluline mitte ainult majanduslikult, vaid ka kultuurilisest ja rahvatervise seisukohast. Paljud ELi kodanikud lisavad oliiviõli oma igapäevasesse toiduvalikusse, mistõttu on oluline, et nad saaksid usaldada müüdavate toodete kvaliteeti ja ehtsust. See on eriti oluline ekstra-väärisoliiviõli puhul, mida turustatakse kõrgema hinnaga kui teisi õlisid, mistõttu peab see vastama kõrgetele standarditele, et põhjendada selle hinda tarbijatele.

Joonis 1 | Oliiviõli ELis

Allikas: kontrollikoda [Euroopa Komisjoni](#) ja [maailma rahvastiku ülevaate](#) andmete põhjal.

- 02** EL on loonud kontrollisüsteemi tagamaks, et ELis tarbijatele müüdav oliiviõli on ehtne (st see ei sisalda muid õlisisid ning selle kvaliteet ja puhtus vastab etiketil märgitud kategooriale), et see ei ohusta tarbijate tervist (täpsemalt, et see ei sisalda saasteaineid) ning et selle päritolu (nagu on märgitud etiketil) on võimalik kontrollida (vt [joonis 2](#)).

Joonis 2 | Oliiviõli kontrollisüsteemid ELis

Allikas: kontrollikoda.

- 03** Euroopa Komisjon (edaspidi „komisjon“) vastutab õigusraamistiku kehtestamise eest ning liikmesriigid vastutavad selle tagamise eest, et oliiviõli vastab nii toiduohutuse nõuetele kui ka ELi nõuetele oliiviõli müügi kohta (nn turustamisstandardid – vt *I lisa* punkt **05**). Riikliku kontrollisüsteemi loomine ja riskipõhiste kontrollide tegemine on liikmesriikide ülesanne. Liikmesriikidel peab olema ka karistussüsteem oliiviõli turustamisstandardite ja toiduohutusunõuete täitmata jätmise eest. Karistussüsteem peab olema tõhus, proportsionaalne ja hoiatav.
- 04** Tegime selle auditi, kuna oliiviõlisektor on ELi jaoks tähtis (vt punkt **01**). Loodame, et audit aitab parandada oliiviõliga seotud turustamisstandardite ja toiduohutusunõuete kontrolliraamistikku ning selle rakendamist liikmesriikides.
- 05** Auditi eesmärk oli hinnata, kas ELi kontrollisüsteemid on kavandatud selleks, et tagada ELis müüdava oliiviõli ehtsus, ohutus ja jälgitavus. Hindasime kontrolliraamistiku ülesehitust, nagu on nõutud ELi õigusaktides, ja selle rakendamist neljas liikmesriigis (Belgia, Kreeka, Hispaania ja Itaalia) alates 2018. aastast. Täpsemalt hindasime, kas need neli liikmesriiki teevad nõutavaid vastavuskontrolle (kontrollid, millega kinnitatakse, et oliiviõli vastab selle kategooria standarditele ja vastavatele omadustele), saasteainete esinemise kontrolle ja õli päritolu kinnitamiseks jälgitavuse kontrolle. Lisateave auditi ulatuse ja metoodika kohta on esitatud *I lisa* punktides **09–11**.

Meie leiud ja soovitused

- 06** Leidsime, et oliiviõli vastavuskontrollide jaoks on olemas terviklik ELi õigusraamistik, kuid liikmesriigid ei kohalda seda täielikult. Sellest hoolimata tuvastati vastavuskontrollide käigus nõuetele mittevastavuse juhtumeid. Samuti leidsime, et liikmesriikides esineb väga vähe juhtumeid, kus oliiviõli saasteainete tase ületab seadusega kehtestatud piirnorme. Kontrollisüsteemides on siiski mõningaid puudusi, peamiselt muude saasteainete kui pestitsiidide puhul. Meie audit näitas ka seda, et jälgitavuse kontroll ei võimalda alati toote päritolu kindlaks teha.
- 07** Oliiviõli on rangelt reguleeritud ning on olemas **põhjalikud ELi normid**, millega määratakse kindlaks, kuidas liikmesriigid peaksid kontrollima, kas oliiviõli kuulub deklareeritud kategooriasse. See hõlmab füüsikalise-keemilise analüüsi laboris ja organoleptilist hindamist degusteerimiskomisjoni poolt. Liikmesriigid peaksid tegema aastas minimaalse arvu kontrole ja kavandama oma kontrole riskianalüüsi alusel. Nad peaksid teatama oma kontrollide tulemustest komisjonile ning neil peaks olema tõhus, proportsionaalne ja hoiatav sanktsioonide ja karistuste süsteem (punktid **20–24**).
- 08** **ELi norme ei järgita siiski alati.** Mõned külastatud liikmesriigid ei tee minimaalset kontrollide arvu või teevad mittetäielikke laboratoorseid analüüse või jätavad osa turust riskianalüüsist välja. Sellegipoolest täiendasid külastatud liikmesriigid ELi nõutavaid vastavuskontrole muud liiki kontrollidega. Nõuete rikkumise korral ei ole sanktsioonid ja karistused alati tõhusad ega hoiatavad (punktid **27–40**).
- 09** **Komisjonil on vaid osaline ülevaade** kontrollisüsteemide toimimisest liikmesriikides. Aastaruanded ja kohtumised liikmesriikide ametiasutustega ei taga kogu asjakohase teabe vahetamist (punktid **47–49**).

1. soovitus

Tugevdada komisjoni järelevalvet liikmesriikide oliiviõli kontrollisüsteemide üle

Komisjon peaks tugevdama järelevalvet liikmesriikide kontrollisüsteemide üle järgmiselt:

- a) nõudma, et liikmesriigid esitaksid nõuetekohast teavet oma riskianalüüside, tehtud kontrollide (nii vastavuskontrollid kui ka muud inspekteerimised) ning kohaldatavate sanktsioonide ja karistuste kohta;
- b) hindama liikmesriikide kontrollisüsteeme, sealhulgas seda, kas vastavuskontrollid vastavad ELi nõuetele;
- c) võtma asjakohaseid ja proportsionaalseid meetmeid, kui kontrollisüsteeme peetakse ebapiisavaks.

Soovituse täitmise tähtaeg: a) ja b) 2027 ning c) 2028

10 Oliiviõli käsitlevad õiguslikud nõuded ei ole piisavalt selged olulistes valdkondades, näiteks tingimused eri korjearastate õlide segamiseks või kas ekstra-väärisoliiviõli ja väärisoliiviõli segamine ekstra-väärisoliiviõlina on lubatud. Leidsime, et liikmesriikidel on erinevad lähenemisviisid ja need valikud võivad mõjutada oliiviõli degradeerumist aja jooksul (punktid [25–26](#)).

2. soovitus

Täpsustada eri väärisoliiviõlide segamise reegleid

Komisjon peaks selgitama eri korjearastatel või eri kategooriate all toodetud ekstra-väärisoliiviõlide segamise reegleid.

Soovituse täitmise tähtaeg: 2026

11 Vastavuskontrollide tulemused näitavad, et enamik liikmesriikides avastatud rikkumisi avastatakse organoleptilise hindamise teel ja need on seotud õli degradeerumisega aja jooksul. Selle olukorra tekkimisele võivad kaasa aidata liiga pikad „parim enne“ kuupäevad ja teatavad tootmistavad (punktid [41–46](#)).

- 12** Toiduohutuse puhul kontrollitakse oliiviõli eri liiki saasteainete suhtes. Oliiviõlis sisalduvate **pestitsiidide** kontrollimiseks on olemas selge ELi õigusraamistik, mille kohaselt tuleb iga kolme aasta järel analüüsida miinimumarvu proove. Liikmesriigid teevad riskianalüüsidel põhinevaid kontrolle ja avastavad ainult mõned nõuete rikkumise juhtumid (punktid [52–57](#)).
- 13** **Muude saasteainete kui pestitsiidide** puhul on nõudeid vähem. EL on määranud kindlaks jääkide piirnormid (mida kohaldatakse taimeõlide ja -rasvade suhtes) mõningate saasteainete puhul, kuid teiste puhul mitte. Lisaks ei nõuta ELi tasandil konkreetset minimaalset arvu kontrolle. Liikmesriigid otsustavad, milliseid saasteaineid kontrollida. Külastatud liikmesriigid ei dokumenteeri alati oma riskianalüüse ega põhjenda oma valikuid. Alates 2023. aastast on komisjon hinnanud liikmesriikide mitteloomse toidu (sealhulgas oliiviõli) kontrollikavasid (punktid [58–64](#)).
- 14** Kuigi **import** ligikaudu 9% ELi aastasest oliiviõlitoodangust, on kolmandatest riikidest imporditud oliiviõlis sisalduvate pestitsiidide ja muude saasteainete kontroll külastatud liikmesriikides kas olematu või väga piiratud (punktid [65–66](#)).

3. soovitus

Parandada suuniseid oliiviõlis sisalduvate saasteainete kontrollimise kohta

Soovitame komisjonil:

- a) anda liikmesriikidele ülesanne esitada üksikasjad oma riskianalüüside, oliiviõlis kontrollitavate saasteainete ja selliste kontrollide sageduse kohta;
- b) nõuda, et liikmesriigid võtaksid imporditud oliiviõli oma riskianalüüsides sõnaselgelt arvesse.

Soovituse täitmise tähtaeg: 2026

- 15** Põhiline **jälgitavus** („samm tagasi, samm edasi“) on üldine nõue kõigi ELi turule lastavate toiduainete puhul. Lisaks tuleks ekstra-väärisoliiviõli ja väärisoliiviõli turustusnormide kohaselt kindlaks teha geograafiline piirkond, kus oliivid korjati ja oliiviõli tootmise käitis asub. **Puuduvad aga põhjalikud ELi reeglid ja suunised** selle kohta, kuidas ja millal tuleks jälgitavuse aspekte kontrollida (punktid [69–74](#)).

4. soovitus

Selgitada jälgitavuse kontrolli nõudeid ja anda nende kohta suuniseid

Komisjon peaks selgitama ja andma suuniseid järgmise kohta:

- a) mida jälgitavuse kontrollid peaksid hõlmama;
- b) kuidas tuleks jälgitavuse kontrollide tulemustest aru anda.

Soovituse täitmise tähtaeg: 2027

- 16** Üldiselt **kontrollivad liikmesriigid jälgitavuse aspekte** nii toiduohutuse kontrollide kui ka vastavuskontrollide ajal, **kuid erineval määral**. Liikmesriigid, nagu Hispaania ja Itaalia, kontrollivad päritolu tarneahela kõigis etappides. Neil on elektroonilised registrid oliivide või oliiviõli iga liikumise registreerimiseks. Nende registrite eesmärk on suurendada läbipaistvust ja vähendada pettuseohtu (punktid **75–80**).
- 17** Kontrollisime **24 ekstra-väärisoliviõlist või väärisoliviõlist koosneva valimi** põhjal, kas me saame märgistusel toodud päritolu kinnitada. Leidsime, et see ei olnud võimalik nelja oliiviõli puhul, mis olid pärit kas rohkem kui ühest liikmesriigist või segatud EList ja väljastpoolt ELi pärit õlist. Meie kontroll näitas ka seda, kui raske on jälgida oliiviõli liikumist üle riigipiiride, sest liikmesriikidevaheline koostöö ei ole alati tõhus (punktid **81–84**).

5. soovitus

Parandada oliiviõli jälgitavust

Soovitame komisjonil:

- a) julgustada ja toetada liikmesriike registrite väljatöötamisel oliivide ja oliiviõli liikumise registreerimisel;
- b) julgustada ja toetada liikmesriike erinevate jälgitavussüsteemide ühilduvuse parandamisel, et võimaldada oliivide ja oliiviõli piiriülest jälgitavust.

Soovituse täitmise tähtaeg: 2028

Meie tähelepanekutest lähemalt

Liikmesriigid ei kohalda oliiviõli vastavuskontrolli õigusraamistikku täielikult

- 18** Oliiviõli on rangelt reguleeritud. Selle suhtes kohaldatakse konkreetseid ELi õigusakte¹, millega määratakse kindlaks oliiviõli eri kategooriad ja nende omadused ning kehtestatakse täpsed nõuded oliiviõli müügiks. Nende reeglite eesmärk on tagada toodete kvaliteet ja vältida pettuste vastu. Lisaks on nende eesmärk hõlbustada kaubandust ja tagada ELi tootjatele võrdsed tingimused. Liikmesriigid vastutavad riikliku kontrollisüsteemi loomise ja oliiviõli nõuetele vastavuse kontrollimise eest (edaspidi „vastavuskontrollid“).

¹ Määrus (EL) nr 1308/2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus; määrus (EL) 2022/2104 oliiviõli turustamisstandardite kohta; määrus (EL) 2022/2105 milles sätestatakse eeskirjad oliiviõli turustusstandarditele vastavuse kontrollide ja oliiviõli omaduste analüüsimetodite kohta.

19 Hindasime, kas:

- oliiviõli turustamisstandarditele vastavuse kontrollimiseks on olemas selge õigusraamistik;
- liikmesriigid on loonud ja kohaldavad:
 - kontrollisüsteemi oliiviõli minimaalse arvu vastavuskontrollide tegemiseks, võttes arvesse riskianalüüsi;
 - tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate karistuste ja karistuste süsteemi oliiviõli nõuete rikkumise korral;
- vastavuskontrollid on tõhusad, et teha kindlaks rikkumised ja nende põhjused;
- komisjon teeb järelevalvet liikmesriikide vastavuskontrollide kontrollisüsteemide üle ja toetab liikmesriike.

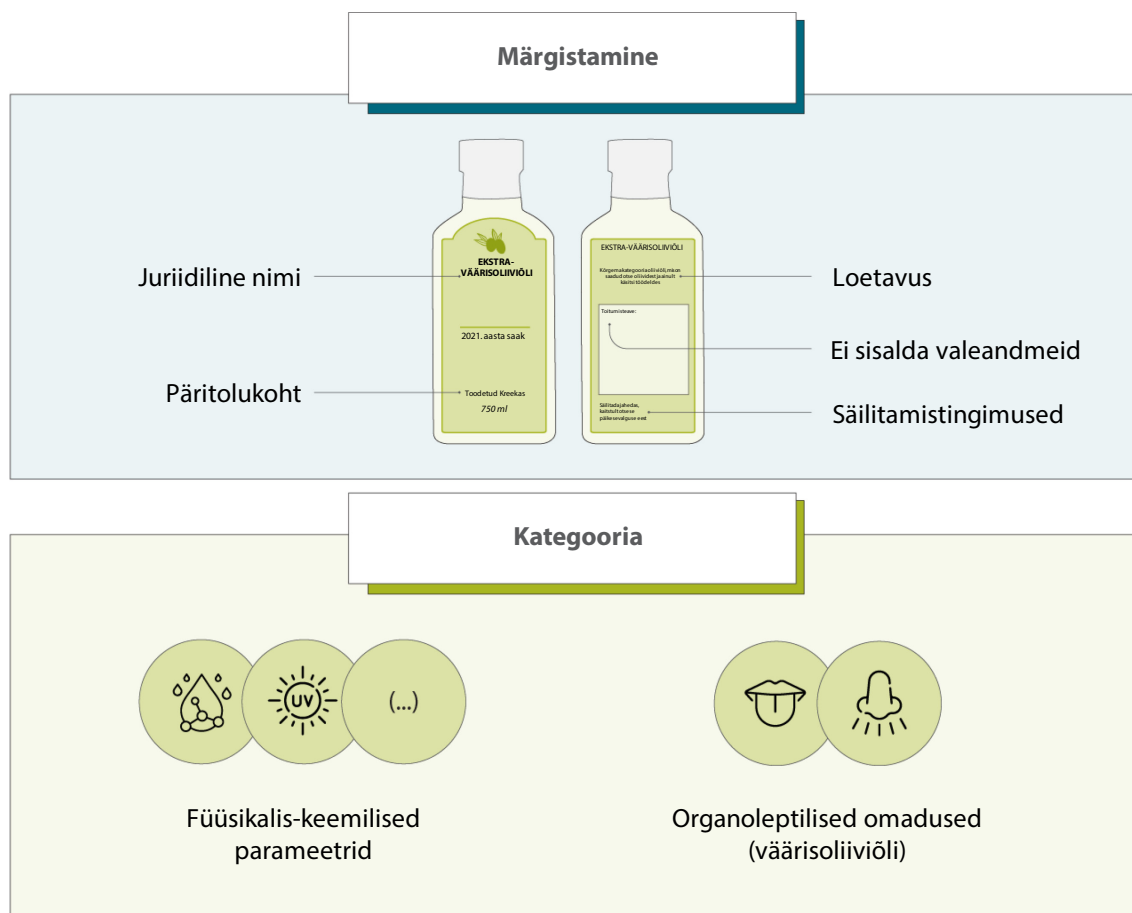
Oliiviõli vastavuskontrollide jaoks on olemas terviklik õigusraamistik

20 ELi eeskirjade kohaselt peavad liikmesriigid tegema **minimaalse arvu vastavuskontrolle**, mis on proportsionaalsed nende riigis turustatava oliiviõli kogusega². Liikmesriigid peaksid tegema ühe kontrolli 1000 tonni oliiviõli kohta. Komisjon arvutab need näitajad igal aastal, tuginedes liikmesriikide esitatud ametliku kaubanduse (ELi-sisene ja -väline) ning oliiviõli ja oliivijääkõli tarbimise andmetele, võttes aluseks viimase viie aasta keskmise.

21 Oliiviõli vastavuskontrolle tuleb teha täpselt määratletud reeglite kohaselt. Vastavuskontrolli käigus kontrollitakse, kas i) märgistus vastab õiguslikele nõuetele ja ii) õli kategooria vastab deklareeritud kategooriale. Märgistamise kontroll tähendab viie konkreetse elemendi kontrollimist (vt [joonis 3](#)).

² Määruse (EL) 2022/2105 artikli 3 lõige 2.

Joonis 3 | Vastavuskontrolli käigus kontrollitavad elemendid

Allikas: kontrollikoda määruse (EL) 2022/2105 põhjal.

- 22** Reeglite kohaselt tuleb kategooriat kontrollida tunnustatud laboris oliiviõli **füüsikalise-keemilise analüüsi** ja tunnustatud degusteerijate rühma **organoleptilise hindamise** teel (vt [joonis 3](#) ja [1. selgitus](#)). Ekstra-väärsoliiviõli puhul tuleb katsetada 15 parameetrit (vt [II lisa](#)). Õigusaktid võimaldavad liikmesriikidel kontrollida vastavust nendele parameetritele kas mis tahes järjekorras (katsetada tuleks siiski kõiki) või järgides [määruses \(EL\) 2022/2105](#) kindlaks määratud järjekorda, kuni üks katsetest näitab, et õli ei vasta deklareeritud kategooriale. Iga kategooria kontroll loetakse täielikuks, kui kõiki omadusi on katsetatud või kui leitakse, et õlil ei ole ühte eeldatavatest omadustest.

1. selgitus

Organoleptilised hindamis- ja degusteerimiskomisjonid

© Yistocking, stock.adobe.com

Organoleptiline hindamine on olnud osa väärisoliviõlide turustamisstandarditest alates 1991. aastast. See on täielikult reguleeritud protokollide ja standarditega, millega määratakse kindlaks degusteerimiskomisjoni koosseis (sealhulgas komisjoni liikmete koolitamine ja sertifitseerimine), proovide ettevalmistamine (nt standarditud värvilised klaasid ja temperatuur 28°C) ning hindamiskriteeriumid: hinnatakse nii positiivseid (nt puuviljasus, mõrudsus ja teravus) kui ka negatiivseid omadusi (nt rääsuvus, suitsusus ja mustus).

Oliiviõli on praegu ainus toiduaine ELis, mille organoleptiline hindamine on selgesõnaliselt nõutav ja sätestatud õigusaktides.

- 23** Liikmesriigid peaksid oma vastavuskontrolle kavandama **riskianalüüsi alusel**³. Nad võivad arvesse võtta mitmesuguseid tegureid, nagu toote omadused (nt kategooria, tootmisperiood, pakendamine, ladustamine, päritoluriik/sihtriik, transpordivahendid), varasemate kontrollide tulemused, tarbijakaebused või ettevõtjaid iseloomustavad tunnused. Iga liikmesriik võib otsustada, milliseid tegureid arvesse võtta ning millises tootmis- ja turustusahela etapis peaks kontroll toimuma.
- 24** Liikmesriigid peavad esitama komisjonile **aastaruande**, milles kirjeldatakse üksikasjalikult eelmisel aastal tehtud vastavuskontrollide tulemusi, kasutades komisjoni koostatud aruandevormi. Samuti peavad neil olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad **karistus- ja karistussüsteemid**, mida kohaldatakse turustamisstandarditele mittevastavuse korral. ELi õigusaktides ei ole kindlaks määratud, milliseid tegureid tuleb arvesse võtta rikkumise raskusastme hindamisel või karistuste raskusastme kindlaksmääramisel.

³ Määruse (EL) 2022/2105 artikkel 3.

- 25 Määrus (EL) 2022/2104** kohaselt peavad võtma vastu **mitu standardeid kehtestavat otsust**. Need puudutavad nõudeid oliiviõli segamiseks muude taimeõlidega; korjearasta märkimisega seotud märgistamisnõudeid (vt [2. selgitus](#)); ning luba kasutada pakendisuurusi, mis ületavad määrusega tootlustusettevõtetele kehtestatud piirmäärasid. Lisaks võivad liikmesriigid kehtestada ka konkreetsed riigisisese nõuded (nt jälgitavuse kohta), mis on ELi nõuetest rangemad.

2. selgitus

Kohustuslik korjearasta märkimine Itaalias

Itaalias on tavaks, et villijate märgitav „parim enne“ kuupäev on 12–18 kuud pärast villimist, mitte pärast purustamist. See võib aga tarbijaid eksitada. Selle parandamiseks kehtestas Itaalia 2016. aastal nõude märkida etiketile korjearasta, kui 100% õlist pärineb samast saagist. Nõue kehtib Itaaliast pärit ekstra-väärisoliiviõli ja väärisoliiviõli puhul, mida müüakse Itaalias.

- 26** ELis on oliiviõli käsitlevad õiguslikud nõuded põhjalikud ja sisaldavad kohustuslikku organoleptilist hindamist. Sellegipoolest tegime kindlaks elemendid, mis võivad mõjutada oliiviõli degradeerumist aja jooksul ja mille suhtes liikmesriikidel on erinevad lähenemisviisid (vt [3. selgitus](#)). Need on järgmised:
- eri korjearastate õlide segamine – ELi reeglitega ei keelata eri korjearastate õlide segamist ning ettevõtjad võivad otsustada, milline on „parim enne“ kuupäev;
 - komisjoni selgituste või suuniste puudumine selle kohta, kas ekstra-väärisoliiviõli ja väärisoliiviõli segamine ekstra-väärisoliiviõlina on lubatud – praegune õigusraamistik ei ole piisavalt selge, sest liikmesriigid on mõnikord tõlgendanud ELi reegleid erinevalt.

3. selgitus

Erinevad lähenemisviisid liikmesriikides

Kreekas on ettevõtjatel lubatud segada oliiviõli kahest erinevast korjeperioodist ja kasutada viimase korjeperioodi kuupäeva „parim enne“ kuupäevana. Inspektoritele ei ole antud juhiseid selle kohta, kuidas kontrollida, kuidas ettevõtjad määravad „parim enne“ kuupäeva.

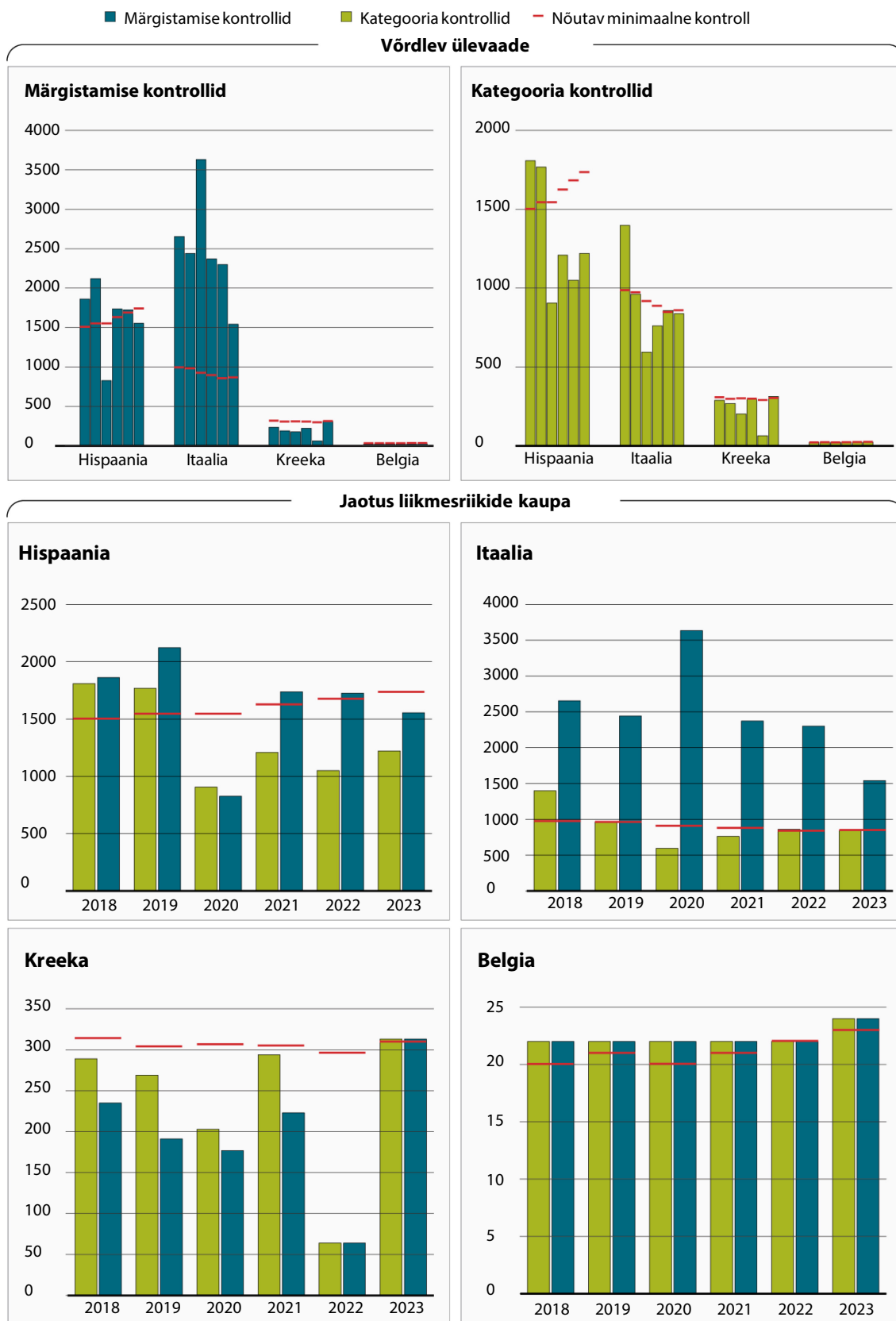
Itaalia ametiasutuste sõnul on ekstra-väärisoliiviõli ja väärisoliiviõli segu turustamine ekstra-väärisoliiviõlina lubatud. Seda kinnitati [Perugia esimese astme kohtu 2023. aasta otsusega](#), kuna puudub ametlik segamiskategooriate keeld.

Liikmesriigid ei täida alati kõiki nõudeid

Vastavuskontrollide miinimumarv ei ole saavutatud, kuid liikmesriigid teevad ka muid kontrolle

- 27** Liikmesriigid peavad oliiviõli puhul tegema minimaalse arvu kontrolle aastas (vt punkt [20](#)). Selle nõude täitmise hindamiseks uurisime aastaaruandeid, mille külastatud liikmesriigid olid komisjonile saatnud.
- 28** Leidsime, et liikmesriigid ei tee alati nõutavat minimaalset arvu kontrolle (vt [joonis 4](#)). Itaalia ametiasutused tegid miinimumarvu kategooriakontrolle (v.a 2020. ja 2021. aastal COVID-19 pandeemia ajal) ja nõutavast palju rohkem märgistamiskontrolle. Alates 2020. aastast on Hispaania ametiasutused teinud nõutavast palju vähem kategooriakontrolle ja Kreeka ametiasutused on süstemaatiliselt teinud nõutavast vähem kontrolle (välja arvatud 2023. aastal). Belgia tegi nõutava arvu kontrolle.

Joonis 4 | ajavahemikul 2018–2023 tehtud vastavuskontrollid

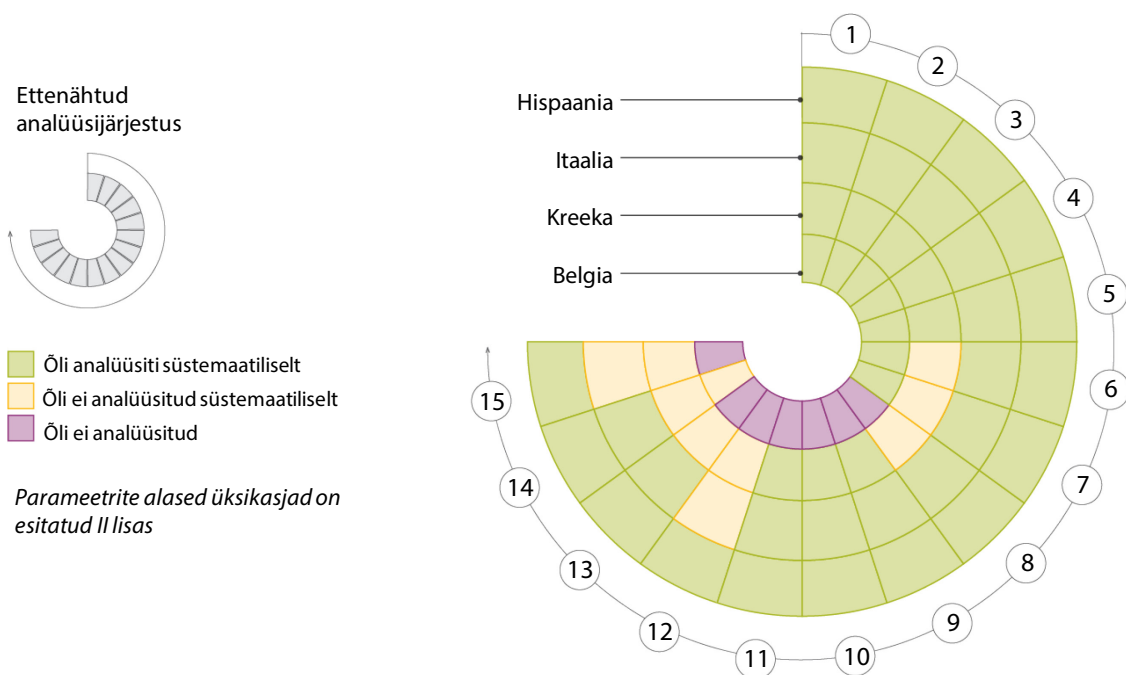
Allikas: kontrollikoja analüüs komisjonile esitatud liikmesriikide andmete põhjal.

- 29** Liikmesriikide ametiasutused teatasid meile, et 2020. ja 2021. aastal (COVID-19) oli neil probleeme nõutava arvu kontrollide tegemisega. Neil oli ka raskusi degusteerimiskomisjonide loomisega. Lisaks väitsid Hispaania ametiasutused, et kontrollide miinimumarvu tuleks vähendada aastate 2022–2023 ja 2023–2024 halbade saakide tõttu, ning et suure osa riigi toodangust saab piisavalt katta üksnes mõne suure ettevõtja kontrollimisega. Kreeka ametiasutused teatasid jätkuvast personali- ja rahapuudusest ning menetluslikest probleemidest laboriteenuste hankimisel.
- 30** Kuigi külastatud liikmesriigid ei vasta alati ELi õigusaktide nõuetele kontrollide miinimumarvu kohta, on oluline märkida, et nad teevad muud liiki kontrole, mis täiendavad ELi nõutavaid vastavuskontrole. Näiteks korraldavad Hispaania ametiasutused spetsiaalseid kontrollikampaaniaid ning kontrollivad paljude eksporditavate saadetiste märgistamist ja keemilisi parameetreid. Itaalia politsei teeb palju kohapealseid kontrole ja erikontrole. Kreeka ametiasutused kontrollivad pettuste avastamiseks väikeseid ja keskmise suurusega jaemüüjaid ning toitlustusettevõtjaid.

Laboratoorsed analüüsid ei ole alati täielikud

- 31** Selleks et vastavuskontrolli saaks pidada täielikuks, tuleb analüüsida 15 parameetrit. Kontrollisime, milliseid analüüse tehti külastatud liikmesriikides. Kuna ükski liikmesriik ei otsustanud teha analüüse [määruses \(EL\) 2022/2105](#) määratletud järjekorras (vt punkt [22](#)), oleksid nad pidanud süstemaatiliselt analüüsima kõiki 15 parameetrit.
- 32** Leidsime, et ainult Hispaania ametiasutused olid analüüsinud kõiki parameetreid, kuigi kõik külastatud liikmesriigid olid komisjonile teatanud, et nad olid kategooriaid täielikult kontrollinud (vt [joonis 4](#)). Ülejäänud kolme külastatud liikmesriigi ametiasutuste kontrollid ei olnud täielikud, sest need ei hõlmanud kõiki kohustuslike parameetreid (vt [joonis 5](#)).

Joonis 5 | 15 parameetri laboratoorsete analüüside tegemise ulatus külastatud liikmesriikides

Allikas: kontrollikoda laboritega sõlmitud protokollide/lepingute, laborianalüüside tulemuste ja liikmesriikide ametiasutuste suuniste põhjal.

- 33** Mittetäielikud laborianalüüsid võivad viia pettuseni ja teatavate nõuetele mittevastavate toodete mitteavastamiseni. Näiteks võivad teatavate parameetrite kõrged väärtused viidata oliivijääkõli, kõrvaliste õlide või keemiliselt töödeldud õli olemasolule (vt [II lisa](#)).

Kaks külastatud liikmesriiki jätsid turu teatavad osad ilma riskianalüüsita kontrollimata

- 34** Liikmesriigid peavad järgima ELi õigusaktides sätestatud nõudeid oliiviõli kontrollide arvu kohta, kuid puudub kohustus teha kontrollid tootmis- ja turustusahela eri etappides (vt punkt [23](#)).
- 35** Neli külastatud liikmesriiki teevad oma vastavuskontrollide kavandamisel riskianalüüsi, kuid erineval määral. Kuigi Hispaania ja Itaalia ametiasutused on täielikult välja töötanud riskianalüüsid, milles võetakse arvesse asjakohaseid kriteeriume (vt [4. selgitus](#)), on Kreeka ja Belgia riskianalüüsid üsna üldised ega sisalda potentsiaalselt asjakohaseid kriteeriume (nt erinevate turustatavate oliiviõlide kogused ja rahaline väärtus).

4. selgitus

Näited selle kohta, kuidas Itaalia teeb riskipõhiseid kontrole

2021. aastal löid Itaalia ametiasutused Itaalia põllumajanduslike toiduainete turuteenuste instituudi toel oliiviõlisektori fookusrühma, kus nad arutavad igal aastal riskitegureid ja kriitilisi küsimusi, võttes arvesse sektori hiljutist majandusolukorda.

Lisaks spetsiaalsele põllumajandusliku toidutööstuse kontrolliasutusele ja tolliametile teevad oliiviõli kontrole ka kolm uurimisvolitustega õiguskaitseasutust (*Carabinieri*, *Guardia di Finanza* ja *Corpo delle Capitanerie di Porto*).

Itaalias saavad paljud inspektorid organoleptilise hindamise alast koolitust ja nad on ametlike degusteerimiskomisjonide liikmed. See võimaldab neil kontrollide käigus proovide võtmist paremini suunata (riskialimatele oliiviõlile).

- 36** Lisaks jättis kaks külastatud liikmesriiki teatavad tootmis- ja turustusahela osad oma vastavuskontrollidest välja, ilma et nad oleksid nende vajalikkust riskianalüüsiga kaalunud. Näiteks ei kontrolli Belgia ametiasutused internetimüüki ega kolmandatest riikidest imporditud oliiviõli importijate ruumes. Nad ei kontrolli, kas turustamisstandardeid järgitakse ka villimise etapis. Kreeka ametiasutused kontrollivad üksnes Kreekas toodetud ja Kreeka turul müüdava oliiviõli nõuetele vastavust, jättes seega imporditud ja eksporditud oliiviõli oma kontrollidest välja.
- 37** Itaalia ja Hispaania ametiasutused kontrollivad kogu tarneahelat (tööstus, jaemüük ning import ja eksport), sealhulgas internetimüüki, ning hõlmavad erineva päritoluga oliiviõlisid. Itaalias seavad ametiasutused esikohale toidupettuse ennetamise e-kaubanduse platvormidel.

Sanktsiooni- ja karistussüsteemid ei ole alati tõhusad ja hoiatavad

- 38** Kui turustamisstandardeid ei järgita, peavad liikmesriigid kohaldama tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid karistusi⁴. Pettuse korral peaksid karistused kajastama ettevõtja majanduslikku eelist või protsenti tema käibest⁵. Iga liikmesriik võib otsustada, milliseid tegureid tuleb arvesse võtta rikkumise raskusastme hindamisel ja karistuste raskusastme kindlaksmääramisel (vt punkt 24).

⁴ Määruse (EL) 2022/2105 artikkel 13.

⁵ Määruse (EL) 2017/625 artikkel 139.

39 Neljas külastatud liikmesriigis hõlmavad karistussüsteemid proportsionaalsuse elemente: trahvid sõltuvad rikkumise liigist, äriühingu suurusest ja sellest, kas tegemist on korduva rikkumisega.

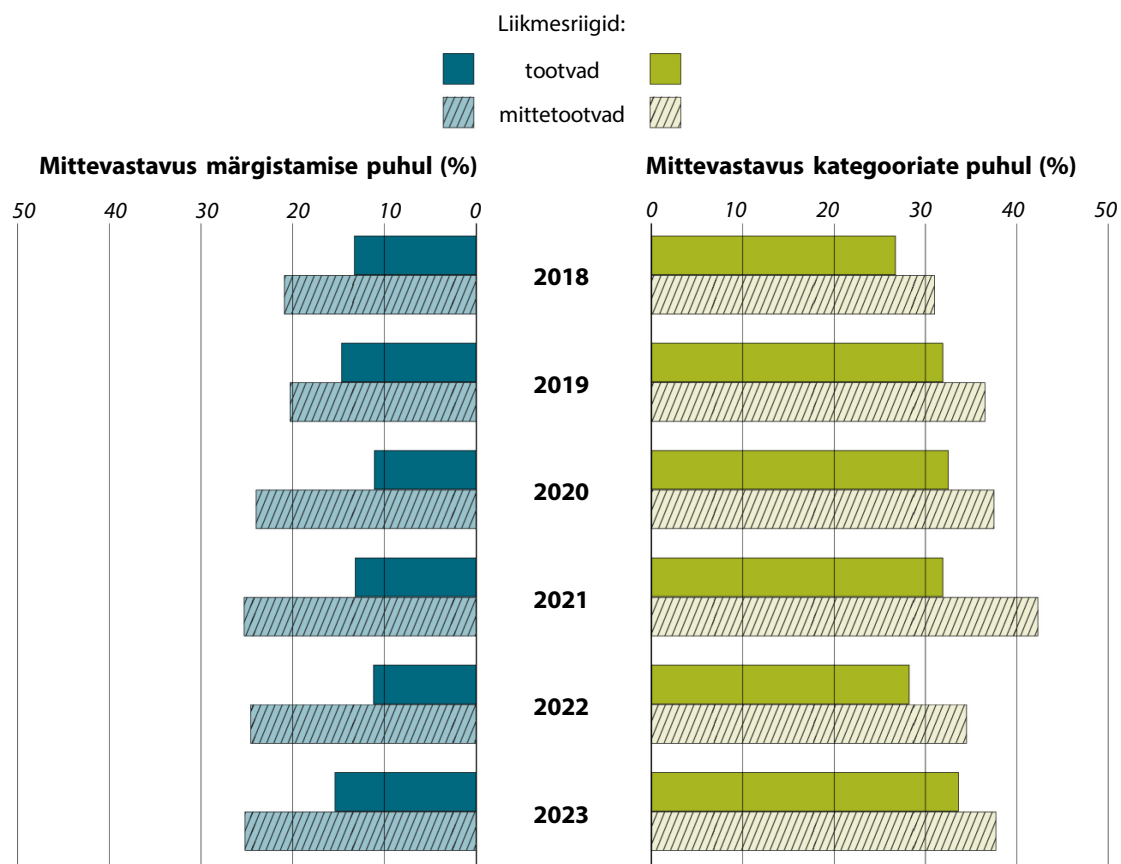
40 Tuginedes aga piiratud arvu nõuete rikkumise juhtumite analüüsile, leidsime puudusi seoses karistuste hoiatava mõju ja tõhususega.

- Hoiatavus: Kreekas ei võeta trahvides arvesse rahalist kasu, mis saadakse madalama kategooria oliiviõli müügist ekstra-väärisoliiviõli hinnaga. Itaalias ja Hispaanias (Andaluusias) tuvastasime hea tava – sanktsioonid sõltuvad asjaomaste toodete kogustest ja ebaseaduslikust tegevusest saadud kasumist.
- Itaalias määratakse sanktsioonid suhteliselt kiiresti – 1,2 kuu jooksul. Belgias, Hispaanias ja Kreekas võtab menetlus siiski rohkem aega (vastavalt neli, viis ja 14 kuud). See pärsib toodete kiiret turult kõrvaldamist.

Enamik liikmesriikides avastatud rikkumisi avastatakse organoleptilise hindamise käigus ja need on seotud degradeerumisega

41 Liikmesriikide riskipõhiste vastavuskontrollide tulemusel avastatakse nende valitud oliiviõlide puhul arvukalt nõuete rikkumise juhtumeid. *Joonisel 6* on esitatud etikettide või kategooriate mittevastavust tuvastavate kontrollide osakaal ELis. Ajavahemikul 2018–2023 avastati 14% kontrollidega, et etikett ei vastanud nõuetele ja 32% kontrollidega, et kategooria ei vastanud nõuetele. Tuginedes komisjoni iga-aastastele ettekannetele vastavuskontrollide tulemuste kohta, mis tehakse põllumajandusturgude eksperdirühma vastavuskontrolliasutuste tööühmas (põllukultuuride ja oliiviõli allrühm, edaspidi „oliiviõli tööühm“), teatavad mittetootvad liikmesriigid süstemaatiliselt valimis avastatud suuremast mittevastavusest nii märgistamise kui ka kategooria osas.

Joonis 6 | Märgistuse või kategooriaga seotud rikkumisi avastavate kontrollide osakaal (%)

Allikas: kontrollikoda komisjonilt saadud andmete põhjal.

- 42** Kogu ELis näitavad füüsikalis-keemiliste analüüside tulemused 93%-l juhtudest nõuetele vastavust (võrreldes ainult 68%-ga organoleptiliste hindamiste puhul). Organoleptilisel hindamisel on samasugune õigusjõud nagu füüsikalis-keemilisel analüüsil, kuid organoleptilise taju keerukuse tõttu jääb see subjektiivseks. Vaidlusi tekitavate juhtumite lahendamiseks on loodud kontrollhindamiste süsteem. Ettevõtja võib seega taotleda kahte täiendavat hindamist, mille viivad läbi teised degusteerimiskomisjonid.
- 43** Kategooriaga seotud rikkumisuhtumite põhjuste täiendav analüüs näitas, et ligikaudu kolmandik juhtudest on selgelt seotud õli degradeerumisega. See järeldus tehti füüsikalis-keemilise analüüsi ja organoleptilise hindamise põhjal. Ülejäänud rikkumisuhtumite puhul ei olnud võimalik konkreetset põhjust kindlaks teha.

- 44** Suur nõuete rikkumiste arv on tingitud ka sellest, et liikmesriigid pööravad oma kontrollides tähelepanu riskialtimatele toodetele (vt punkt [35](#)), kuna nende puhul on nõuete rikkumise juhtumite avastamise tõenäosus suurem. Seetõttu ei kajasta vastavuskontrollide tulemused oliiviõli üldist kvaliteeti ELi turul ega ELis toodetud ja turustatava oliiviõli nõuetele mittevastavuse üldist määra⁶.
- 45** Auditi käigus tegime ühe juhtumiuuringu. Küllastatud liikmesriikides ostsime poodidest 28 erinevat oliiviõli ja lasime neid laboris ja degusteerimiskomisjonides katsetada, et teha kindlaks nende omadused (vt [III lisa](#)). Meie tootevalik ei põhinenud riskianalüüsil. [5. selgituses](#) on esitatud tulemused, mis näitavad tüüpilisi vastavuskontrolli tulemusi.

5. selgitus

Juhtumiuuringu tulemused

Enamik ostetud õlidest (v.a kaks) vastas etiketil märgitud ELi nõuete kohasele kategooriale.

- Ühe ekstra-väärisoliiviõli analüüs näitas, et ühe parameetri väärtus oli liiga kõrge. Labori tõlgenduse kohaselt näitas see väärtus koos organoleptilise hindamise tulemustega (ekstra-väärisoliiviõli ja väärisoliiviõli vaheline piir), et õli oli tõenäoliselt ebakorrektselt ladustamistingimuste tõttu oksüdeerunud ning seda tuleks käsitada esmapressimisel saadud lambiõlina. See on näide oliiviõli aja jooksul toimunud degradeerumisest, mis on tõenäoliselt tingitud kokkupuutest valguse või soojusega transpordi või ladustamise ajal.
- Ühe teise ekstra-väärisoliiviõli puhul jäi steroolide üldsisaldus alla piirnормi. See võib juhtuda teatavate ekstra-väärisoliividega, mis on valmistatud ühest oliivisordist (Koroneiki, Nocellara del Belice). Rahvusvaheline oliivinõukogu on selle probleemi olemasolu kinnitanud ja teinud ettepaneku kohandada sterooli kogu piirnормi kuni edasiste teadusuuringuteni. See juhtum näitab, kui keeruline võib olla määratleda lihtsaid keemiliste parameetrite piirmäärasid, mida kohaldatakse eri oliivisortide ja geograafilise päritoluga oliiviõlide suhtes.

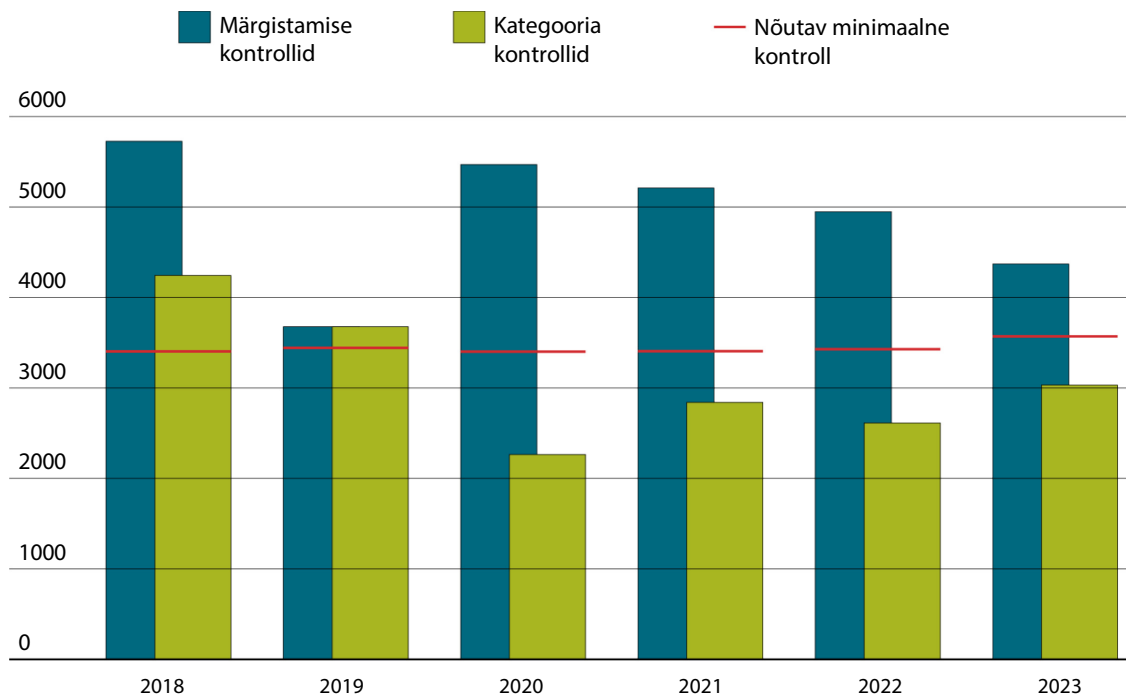
- 46** Liikmesriikide kontrollide tulemused ja meie juhtumiuuring näitavad, et oliiviõli degradeerumine aja jooksul on levinud probleem. Kuigi etiketil on esitatud ladustamisjuhised, ei pruugi paljud turustusahela ettevõtjad ega tarbijad olla teadlikud oliiviõli tundlikkusest soojuse ja valguse suhtes. Lisaks, kui õli on villimise ajal juba oma kategooria künnise lähedal ja sellele määratakse liiga pikk „parim enne“ kuupäev, suureneb tõenäosus, et õli kvaliteet halveneb enne selle tarbimist.

⁶ Euroopa Komisjon, „[Olive oil quality checks – in the European Union 2024 results](#)“.

Komisjonil on vaid osaline ülevaade liikmesriikide kontrollisüsteemidest

- 47** Komisjon kehtestab turustamisstandardite õigusraamistiku. Ta jälgib selle kohaldamist ja vastavuskontrollide tegemist liikmesriikides. Komisjonil on mitmeid vahendeid, et hoida end kursis sellega, mis liikmesriikides toimub:
- liikmesriigid peavad igal aastal esitama oma vastavuskontrollide tulemused, kasutades komisjoni koostatud aruandevormi;
 - oliiviõli töörühm, nõuandev organ, mis koosneb ELi liikmesriikide ametiasutuste esindajatest, korraldab igal aastal koosolekuid, et arutada nende kontrollisüsteemiga seoses saadud kogemusi;
 - 2018. aastal tegi rühm konsultante komisjoni jaoks ühe [uuringu](#) vastavuskontrollide rakendamise kohta oliiviõlisektoris kogu ELis.
- 48** Leidsime, et komisjonil on vaid osaline ülevaade liikmesriikide kontrollisüsteemide toimimisest. Näiteks ei olnud komisjon teadlik sellest, et laborikatsed on teatavates liikmesriikides puudulikud või et teatavad liikmesriigid jätavad teatava osa turust oma vastavuskontrollidest välja. Komisjon on vaid osaliselt teadlik sellest, kuidas liikmesriikide karistussüsteemid toimivad ja kuidas sanktsioone praktikas kohaldatakse: liikmesriikide aastaaruanded on sageli puudulikud ja iga-aastased kohtumised annavad vaid *ad hoc* teavet väheste liikmesriikide kohta.
- 49** Aastaaruanded ja kohtumised ei anna liikmesriikide kontrollisüsteemidest täielikku ülevaadet. Liikmesriigid ei ole kohustatud edastama komisjonile oma riskianalüüse, kontrollikavasid, laboris analüüsitud parameetreid ega tehtud osaliste või lisakontrollide tulemusi. Komisjon on siiski teadlik, et aastatel 2018–2023 saavutati täielike kategooriate kontrollide miinimumarv alles 2018. ja 2019. aastal (vt [joonis 7](#)). Seda arutati liikmesriikidega kahepoolsetl.

Joonis 7 | ELi tasandil tehtud vastavuskontrollid (2018–2023)

Allikas: kontrollikoda komisjoni esitatud teabe põhjal.

ELi oliiviõli saasteainete kontrollisüsteemides on mõningaid puudusi

- 50** Oliiviõli kui toiduaine suhtes kohaldatakse [ELi toiduohutuseeskirju](#). Need puudutavad muu hulgas hügieeninõudeid ja saasteainete lubatud piirnorme toidus. Neid nõudeid kohaldatakse nii ELis toodetud kui ka ELi imporditud oliiviõli suhtes. ELi raamistiku kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et neid eeskirju järgitakse. Selleks kontrollitakse nii ettevõtjaid kui ka toitu.
- 51** Hindasime, kas ELi õigusraamistik pestitsiidide ja muude saasteainete kontrollimiseks oliiviõlis on selge ning kas liikmesriikide kontrollisüsteemid toimivad hästi ja hõlmavad imporditud oliiviõli.

ELi kontrollisüsteemid oliiviõlis sisalduvate pestitsiidide jääkide kontrollimiseks toimivad hästi

ELil on pestitsiidide jääkide jaoks selge õigusraamistik

- 52** Oliivides või oliiviõlis sisalduvate saasteainete jälgi nimetatakse jääkideks. EL on määratlenud [pestitsiidide jääkide piirnormid](#) toidus. Need on maksimaalsed õigusaktides sätestatud piirmäärad.
- 53** EL on loonud ka [ELi kooskõlastatud mitmeaastase toidus sisalduvate pestitsiidijääkide kontrolli programmi](#). Selle eesmärk on tagada vastavus pestitsiidide jääkide piirnormidele ja hinnata tarbijate kokkupuudet pestitsiidijääkidega. Programm hõlmab oliiviõli iga kolme aasta järel (viimased aastad olid 2018, 2021 ja 2024). Neil aastatel pidi iga liikmesriik analüüsima teatavat minimaalset arvu oliiviõliproove, et kontrollida, kas pestitsiidijääke esineb.
- 54** Lisaks on liikmesriikidel kohustus kehtestada [pestitsiidide jääkide mitmeaastased riiklikud kontrolliprogrammid](#). Kontrolliprogrammid peaksid olema riskipõhised ning nende eesmärk peaks olema hinnata tarbijate kokkupuudet pestitsiidide jääkidega ja vastavust pestitsiidide jääkide piirnormidele. Liikmesriigid peaksid täpsustama, millistest toodetest proove võtta, võetavate proovide arvu, milliseid pestitsiide analüüsida ning programmi koostamisel kasutatud kriteeriume.

Kontrollid on riskipõhised ja nende põhjal on pestitsiidide kontsentratsioon oliiviõlis harva suur

- 55** Külastatud liikmesriikides on olemas pestitsiidide kontrolliprogrammid, mille kaudu analüüsitakse igal aastal mitmeid oliiviõliproove pestitsiidide jääkide suhtes. Lisaks sellele, mida nõutakse ELi kooskõlastatud mitmeaastases kontrolliprogrammis, kavandavad nad täiendavate proovide analüüsi (vt [joonis 8](#)). Kolm liikmesriiki teevad riskianalüüse, et teha kindlaks proovide arv aastas ning nende jaotus piirkondade ja ettevõtjate vahel. Need liikmesriigid lisavad oliiviõli laiemate toidugruppide riskianalüüsidesse (Belgias „taimsed õlid“, Kreekas ja Hispaanias „rasvad ja õlid ning muud emulsioonid“) ning neil puudub konkreetne oliiviõli riskihindamine. Itaalia ei tee riskianalüüse kategooria „rasvad ja õlid“ ega konkreetselt oliiviõli kohta, kuna proovide arv aastas on kehtestatud [seadusega](#) ja seda ei ajakohastata riskianalüüsi põhjal.

Joonis 8 | Oliiviõlis sisalduvate pestitsiidide jääkide kontrollimine – nõutav, kavandatud ja läbi viidud (2018–2023)

Märkus Itaalia kohta: arvud võivad oliiviõli puhul sisaldada oliivide kontrollimist (esmatootmine).

Märkus Kreeka kohta: arvud sisaldavad oliiviõli puhul oliivide kontrollimist (esmatootmine).

Märkus Belgia kohta: komisjonile ei esitatud kõiki katsetulemusi.

Allikas: kontrollikoda liikmesriikidelt saadud andmete põhjal.

- 56** Ajavahemikul 2018–2023 kontrollisid meie külastatud liikmesriigid kohustuslikul määral oliiviõlis sisalduvaid pestitsiide. Enamikul aastatel viisid nad kontrollid kavakohaselt läbi (vt [joonis 8](#)). Töötajate ja rahaliste vahendite nappus ning COVID-19 pandeemia mõju võivad mõningatel aastatel selgitada tehtud kontrollide väiksemat arvu.
- 57** Liikmesriikides tehtud kontrollide tulemused näitavad, et aastatel 2018–2023 ületasid vaid mõne proovi pestitsiidijäägid jääkide piirnormi: üks Itaalias 2023. aastal ja üheksa Kreekas. Seda kinnitasid 2019. ja 2022. aasta ELi aruanded pestitsiidide jääkide kohta toidus, mille avaldas Euroopa Toiduohutusamet (EFSA). Üldiselt näitavad oliiviõli analüüsid pestitsiidide jääkide väga väikest sisaldust.

ELi muude saasteainete kontrollisüsteemid on vähem arenenud kui pestitsiidide puhul

ELi õigusraamistikku täiustatakse järk-järgult

- 58** Oliiviõli võivad saastada ka muud ained kui pestitsiidid. Need võivad olla mürgised kemikaalid, mis segunevad õliga töötlemise ajal (näiteks korje, purustamise, rafineerimise ja teatavate õlide puhul transpordi või pakendamise ajal) või esinevad keskkonnas (nt dioksiinid) (vt [IV lisa](#)). Oliiviõli on ka võltsimis- ja pettusealdis, mis võib ohustada tervist (nt lahustijäägid ekstra-väärisoliiviõlina müüdavas oliivijääkõlis).
- 59** Mõne sellise saasteaine puhul on EL kehtestanud piirnormid⁷, mida kohaldatakse taimeõlide ja -rasvade, sealhulgas oliiviõli suhtes. Teiste jaoks, nagu mineraalõlide süsivesinikud ja plastifikaatorid, ei ole praegu ELis toidule piirnorme kehtestatud. Plastifikaatorite puhul on [teatavate plastifikaatorite suhtes kehtestatud konkreetseid migratsiooni piirnormid toiduga kokkupuutuvates materjalide, kuid mitte otse toidus enda jaoks](#) (vt [6. selgitus](#)).

⁷ [Määrus \(EÜ\) 2023/915](#), milles käsitletakse teatavate saasteainete piirnorme toidus; [määrus \(EÜ\) nr 1881/2006](#), millega sätestatakse teatavate saasteainete piirnormid toiduainetes (ei kehti alates 24.5.2023).

6. selgitus

Mineraalõlide süsivesinikud ja plastifikaatorid

Mineraalõlide süsivesinikud koosnevad paljudest toorõlist saadud keemilistest ühenditest ja on liigitatud kahte põhirühma: mineraalõlide küllastunud süsivesinikud (MOSH-id) ja mineraalõlide aromaatsed süsivesinikud (MOAH-id). Nad võivad toidu sisse sattuda mitmel viisil: läbi keskkonnasaaste, masinate määrdeainete, abiainete, toidu- või söödalisanidite või migratsiooni toiduga kokkupuutuvatest materjalidest. Oliiviõli lipofiilsus (st selle võime rasvaga kombineerida või selles lahustuda) suurendab saastumise korral mineraalõli süsivesinike kogunemist.

2017. aastal soovitas [komisjon liikmesriikidel mineraalõli süsivesinikke jälgida](#). Pärast [EFSA 2023. aastal tehtud riskihindamise ajakohastamist](#) ja MOAH-idega seotud terviseriskide kinnitamist esitas komisjon 2023. aasta lõpus esimese määruse eelnõu, et kehtestada MOAH-ide piirnormid. EFSA jõudis järeldusele, et toidu kaudu kokkupuude MOSH-idega ei ole probleemne ühegi vanuserühma puhul.

Materjalile lisatakse plastifikaatoreid, et muuta see pehmemaks ja paindlikumaks. Need võivad sattuda toiduainetesse toiduga kokkupuutuvate materjalide kaudu (nt teatavast plastist valmistatud mahutitest). Plastifikaatorid on üldiselt rasvas lahustuvad, mistõttu on oht, et need võivad sattuda pakenditelt rasvastesse toiduainetesse, näiteks õlisse. Kokkupuuteaja ja temperatuuri suurenedes suureneb ka toitu sattumise oht.

[Toiduga kokkupuutuvates materjalides sisalduvate teatavate plastifikaatorite puhul kehtestatud ELi piirnormid](#) on kavandatud selleks, et kontrollida, kui suur osa aineist tohib pakenditest või töötlemisseadmetest toitu sattuda.

60 Alates 2022. aasta detsembrist on liikmesriigid kehtestanud oma kontrollikavad, et jälgida muude saasteainete kui pestitsiidide kontsentratsiooni toidus⁸. Seni olid ELi tasandi kooskõlastatud kontrolliprogrammid hõlmanud ainult teatavaid loomset päritolu toidus sisalduvaid saasteaineid. Alates 2023. aruandeaastast peavad liikmesriigid lisama oma kavadesse ka mitteloomse toidu⁹. Kontrollikavas tuleks määratleda:

- a) kontrollitavate saasteainete/saastegruppide ja kaubagruppide põhjendatud kombinatsioonid,
- b) proovivõtustrateegia ja
- c) kontrollide sagedus.

61 2022. aastal võttis komisjon kasutusele vormi, mille alusel liikmesriigid koostavad oma saasteainete kontrollikavad, ja töötas [liikmesriikide jaoks välja ka juhenddokumendi](#). Belgia, Kreeka ja Itaalia poolt komisjonile saadetud 2023., 2024. ja 2025. aasta kontrollikavades ei täpsustatud siiski, milliseid saasteaineid milliste tooterühmade puhul kontrollitakse. Lisaks alustas komisjon 2023. aastal liikmesriikide saasteainete, sealhulgas mitteloomse toidu kontrollikavade hindamist. Meil ei ole tõendeid selle kohta, et komisjon nõuaks, et liikmesriigid esitaksid üksikasjalikumad teavet või põhjendusi.

Liikmesriigid lisasid oliiviõli oma kontrollikavadesse, kuid ei ole selge, mida ja miks kontrolliti

62 Külastatud liikmesriikidel on oma kontrollikavad muude saasteainete kui pestitsiidide kohta laiemas toidugrupis „rasvad ja õlid“, mis hõlmab ka oliiviõli. Oliiviõli kohta konkreetseid kavasid ei ole ning proovide arv ja saasteainete valik sõltuvad laiemast kategooriast puhul kindlaks tehtud ohtudest. Neli külastatud liikmesriiki tegid erinevaid valikuid selle kohta, milliseid saasteaineid tuleb kontrollida rasvades ja õlides (sealhulgas oliiviõlis) (vt [V lisa](#)) ja millal. Neis riikides ei kontrollita teatavaid saasteaineid, nagu mineraalõli süsivesinikud ja plastifikaatorid, sest nende ainete suhtes toidus puuduvad ELi piirnormid.

⁸ määrus (EL) 2017/625 ametlike kontrollide kohta (ametlike kontrollide määrus).

⁹ Määrus (EL) 2022/932 toidus esinevate saasteainete ametliku kontrolli tegemise ühtse praktilise korra kohta; määrus (EL) 2022/931, millega sätestatakse ametliku kontrolli normid seoses toidus esinevate saasteainetega.

- 63** Liikmesriigid kasutavad erinevaid lähenemisviise ning ei dokumenteeri alati oma riskianalüüse ega põhjenda oma valikuid. Itaalia saasteainete kontrollikavad ei sisalda nõuetekohast riskianalüüsi, mis põhjendaks rasvade ja õlide kategoorias kontrollitavaid saasteaineid. Kreeka kontrollikavad sisaldavad küll oliiviõli, kuid mitte dokumenteeritud riskianalüüsi. Hispaanias ja Belgias põhinevad oliiviõlis sisalduvate saasteainete kontrollid igal aastal saasteainete kaupa tehtavatel riskianalüüsidel, mis põhinevad asjakohastel parameetritel ja andmetel. Oliiviõli kuulub tavaliselt taimeõli kategooriasse ja seda kontrollitakse mõnikord täiesti eraldi.
- 64** Liikmesriikide kontrollide tulemused näitavad, et nende proovide arv, mille saasteainete kontsentratsioon (v.a pestitsiidid) ületab seadusega ettenähtud piirmäära, on väga väike. Aastatel 2018–2023 oli Hispaanias üks selline proov, Itaalias üks ja Belgias kaks. Liikmesriigid ei pea koguma andmeid selliste saasteainete esinemise kohta, mille suhtes ei ole piirnorme kehtestatud.

Kolmandatest riikidest imporditud oliiviõli ei kontrollita süstemaatiliselt pestitsiidide ja muude saasteainete suhtes

- 65** EL impordib ligikaudu 9% oma aastasest oliiviõlitoodangust (vt [lisa](#) punkt [03](#)). Ükski külastatud liikmesriik ei võtnud aga pestitsiidide ja muude saasteainete riskianalüüsides sõnaselgelt arvesse kolmandatest riikidest imporditud oliiviõli. Hispaania on teinud piiripunktide kaudu imporditud toodete riskihindamisi alles alates 2023. aastast. Lisaks ei ole tal oliiviõli impordi jaoks konkreetset riskihindamis- ega kontrollikava. Itaalias ei võeta impordi kontrollikavas arvesse asjakohaseid riskitegureid (nt imporditud toodete kategooriad ja nende päritolu). Belgia ei kavanda oliiviõli kontrolli piiripunktides ja Kreeka hakkas kontrolle tegema alles 2024. aastal.
- 66** Kolmandatest riikidest imporditud oliiviõli pestitsiidide ja muude saasteainete sisalduse kontrollimine on külastatud liikmesriikides kas olematu või väga vähene. Itaalia ei järginud oma kava kontrollida igal aastal igas piiripunktis ühte oliiviõlisaadetisest: 2023. ja 2024. aastal ei kontrollitud oliiviõli peamistes sisenemiskohtades ühtegi saadetist. Hispaaniasse imporditava oliiviõli saasteainete sisaldust ei kontrollita süstemaatiliselt. Aastatel 2018–2023 analüüsiti ainult kolme proovi pestitsiidide jääkide suhtes ja 50 proovi muude saasteainete suhtes.

ELi õigusraamistik ja jälgitavuse kontroll ei võimalda alati toote päritolu kindlaks teha

67 Jälgitavus tähendab võimet jälgida toodet kõigis tootmis-, töötlemis- ja turustamisetappides. See võimaldab tarbijatel teada, kus ja kuidas oliivid korjati ja töödeldi. Jälgitavus on oluline ka oliiviõli ehtsuse kontrollimiseks. Lisaks on jälgitavus oluline saastumise korral ja on vaja tagada vastavus toiduohutusnõuetele.

68 Hindasime, kas:

- jälgitavuse jaoks on olemas selge õigusraamistik ja nõuded ning komisjon toetab nende rakendamist;
- liikmesriigid kontrollivad jälgitavuse aspekte nii toiduohutuse kontrollide kui ka vastavuskontrollide ajal;
- 24 erinevast oliiviõlist koosnenud valimi puhul vastab etiketil märgitud päritolukoht geograafilisele piirkonnale, kus oliivid korjati ja oliivipressimisettevõtte asub.

Komisjon kehtestab jälgitavuse õiguslikud nõuded, kuid ei ole määratlenud, kuidas liikmesriigid peaksid neid kontrollima

69 Oliiviõli jälgitavust reguleerivad:

- [üldiste toidualaste õigusnormide määrus](#), milles nõutakse, et toidu- ja söödaettevõtjad peavad suutma kindlaks teha vähemalt oma kaupade vahetu tarnija („üks samm tagasi“) ning järgmised vahetud saajad või kliendid, kellele nad kaupu tarnivad („üks samm edasi“) – seda nõuet ei kohaldata väljaspool ELi;
- ELi eeskirjad oliiviõli turustamisstandardite kohta, millega nõutakse konkreetset päritolukoha märkimist, samuti päritolu tõendavate dokumentide olemasolu ja muu teabe esitamist etiketil¹⁰.

¹⁰ Määruse (EL) 2022/2105 artikkel 5 ja määruse (EL) 2022/2104 artiklid 8 ja 11.

- 70** Oliiviõli turustamisstandardite kohaselt peab ekstra-väärisoliiviõli ja väärisoliiviõli etiketil olema märgitud päritolukoht. ELi päritoluga oliiviõlide puhul peaks olema võimalik jälgida neid tagasi geograafilise piirkonnani, kus oliivid korjati, ja pressimisettevõteteni, kus nad purustati. Väljastpoolt ELi pärit oliiviõlide puhul peaks olema võimalik teha kindlaks nende päritolumaa. Selle nõude täitmiseks peavad konkreetsed ettevõtjad säilitama dokumente ja pidama registrit, mis võimaldavad kindlaks teha oliiviõli päritolu, ning kontrollima, kas see vastab etiketil esitatud teabele.
- 71** Oliiviõli korjajaeg näitab värskest ja kvaliteeti ning viitab oliivikorje kuupäevale. ELi eeskirjades on sätestatud, et ekstra-väärisoliiviõli ja väärisoliiviõli märgisel võib olla korjajaasta üksnes juhul, kui 100% oliividest on pärit sama aasta saagist. Märgistel esitatud teabe täpsust peaks olema võimalik kontrollida jälgitavusdokumentide abil.
- 72** Jälgitavuse aspekte tuleb kontrollida toiduohutuse ametliku kontrolli raames ja oliiviõli vastavuskontrolli käigus. Vastavuskontrollide tulemuste kohta komisjonile esitatavas iga-aastases aruandes peavad liikmesriigid andma aru selle kohta, kas märgisel esitatud päritolu on kooskõlas ELi nõuetega. Liikmesriigid ei pea jälgitavuse kontrollide tulemustest selgesõnaliselt aru andma.
- 73** ELi õigusaktides ei ole täpsustatud, kuidas ja millal tuleks jälgitavuse aspekte (nt päritolukoht, massibilanss) kontrollida. Komisjon ei ole ka sellealaseid suuniseid välja andnud. Leidsime, et liikmesriigid tõlgendavad jälgitavusnõudeid erinevalt. Selle tulemusena on mõned liikmesriigid välja töötanud oma metoodika ja kasutanud jälgitavuse kontrollimiseks erinevaid lähenemisviise (vt punktid [75–80](#) ja [7. selgitus](#)).
- 74** Meie külastatud neljast liikmesriigist kaks koostavad ELi jälgitavusnõuete rakendamiseks oma eeskirjad, näiteks:
- kohustuslik registreerimine riiklikus elektroonilises registris, milles registreeritakse kõik oliiviõli liikumised (Hispaania ja Itaalia);
 - kohustuslik märkida korjajaasta Itaalias toodetud ja müüdud oliiviõli puhul (vt ka [2. selgitus](#));
 - kohustuslik päritolu märkimine pakendamata oliiviõli puhul, mida hoitakse ladudes veel kategoriseerimata kujul (Itaalia).

Liikmesriikide oliiviõli kontrollid sisaldavad jälgitavust, kuid kontrollide ranguse tase on erinev

75 Külastatud liikmesriikide oliiviõliettevõtjate **toiduohutuse kontrollid** sisaldavad üldiselt ka jälgitavust. Kõik neli kontrollivad, kas ettevõtjal on olemas jälgitavussüsteemid/-registrid. Kolm liikmesriiki kontrollivad toiduohutuskontrollide käigus süstemaatiliselt jälgitavust, samas kui Itaalias on see jäetud inspektori otsustada.

76 Leidsime, et liikmesriikidel on jälgitavuse kontrollide tegemisel erinevad lähenemisviisid.

- Kreeka ametiasutused teevad ühiseid toiduohutus- ja vastavuskontrolle, mille käigus kontrollitakse üksnes eelmise tasandi tarnijat („samm tagasi“).
- Itaalia järgib toiduohutuse jälgitavuse kontrollimisel nõutavat lähenemisviisi „üks samm tagasi, üks samm edasi“. Kontrollimisel keskendutakse väljaminevatele toodetele, kontrollides märgisel märgitud oliiviõli päritolu ettevõtja ruumides kättesaadavate dokumentide alusel.
- Hispaanias ja Belgias on toiduohutuse jälgitavuse kontrollid ELi õigusnormidega nõutavast rangemad. Nad kontrollivad, kas tooteid on võimalik jälgida kogu tarneahelas, ning kontrollivad nii sissetulevate kui ka väljaminevate toodete jälgitavust.

77 Ekstra-väärisoliiviõlide ja väärisoliiviõlide turustamisstandardite **vastavuskontrolli** käigus tuleb peamise nõudena kontrollida päritolukohta (vt punkt [70](#)). Selle nõude täitmiseks peab oliiviõliettevõtjal, kelle nimi on märgitud etiketile, olema võimalik jälgida toodet kuni etiketil märgitud päritoluni. Leidsime, et neljast külastatud liikmesriigist kaks ei kontrolli süstemaatiliselt, kas etiketil märgitud päritolu on õige.

78 Hispaanias ja Itaalias on oliiviõli päritolu kontrollimine üks peamisi vastavuskontrollide komponente tarneahela kõigis etappides. Mõlema liikmesriigi ettevõtjatel peavad olema jälgitavussüsteemid ja -menetlused ning nad peavad registreerima oliiviõli (ja mõnes piirkonnas ka oliivide) liikumise elektroonilises registris (vt [7. selgitus](#)), mida ka kontrollitakse. See on ELi nõuetest rangem. Registrate eesmärk on suurendada läbipaistvust ja vähendada pettuseohtu. Need võimaldavad ametiasutustel ettevõtjate kontrollimisel läbi viia põhjalikke jälgitavuse kontrolle ning jälgida tooteid tagasi oliivikasvatajateni ja maatumini, kus oliivid kasvatati.

7. selgitus

Oliiviõliregistrid Hispaanias ja Itaalias

Itaalia ja Hispaania on riiklikud registrid, kus kõik ettevõtjad peavad registreerima kõik oliiviõli sisemised (sama ettevõtte piires) ja välised (transporditavad) liikumised.

Hispaanias tuleb ettevõttesisene liikumine registreerida **reaalajas** ja väline liikumine **eelnevalt** (süsteem loob õliga kaasas käiva veodokumendi). Itaalias peavad ettevõtjad registreerima iga veo **kuue päeva jooksul** pärast kauba liikumist. Hispaanias peab lõplik kaubasaaja registreerima oliiviõli impordi EList ja kolmandatest riikidest **enne** õli sisenemist riigi territooriumile, samas kui Itaalias tehakse seda alles **pärast** seda, kui ettevõtja on õli esimest korda Itaalia pinnale maha laadinud.

- 79** Kreekas ja Belgias on päritolukoha kontrollid vähem põhjalikud. Kreekas kontrollitakse **geograafilise tähisega toodete** või mahepõllumajanduslike toodete päritolu ja tehakse kindlaks oliivikasvataja päritolu. Ekstra-väärisoliiviõlide ja väärisoliiviõlide jälgitavuse kontrollimisel järgitakse põhimõtet „üks samm tagasi“ (vt punkt **76**). Jaemüügi tasandil tehtavad kontrollid ei hõlma päritolukoha täpsuse kontrollimist. Auditi ajal teatas Kreeka, et töötab välja digitaalset süsteemi oliivide ja oliiviõli (nt korje, oliiviõli tootmise, töötlemise, kaubanduse ja varude) andmete kohustuslikuks deklareerimiseks. Belgia ametiasutused ei kontrolli etiketil märgitud päritolukoha täpsust.
- 80** Jälgitavuse kontrolli oluline element on massibilanss, milles vaadeldakse sissetulevate ja väljaminevate kaupade vahelist seost ning kohapealset laovarud. Massibilanss aitab ennetada pettusi ja tagada kvaliteedi. Leidsime, et neljast külastatud liikmesriigist kontrollivad ainult Hispaania ja Itaalia oma vastavuskontrollide käigus süstemaatiliselt oliiviõli massibilanssi.

Päritolu jälgitavuse kontrollimise tulemused: mõne oliiviõli päritolu ei olnud jälgitav

- 81** Palusime külastatud nelja liikmesriigi pädevatel asutustel kontrollida juhtumiuuringu jaoks ostetud 28 oliiviõli jälgitavust (vt **III lisa**) ja esitada jälgitavusandmed, mis võimaldaksid meil jälgida iga oliiviõli kõigis tootmise etappides (villimisettevõte, pressimisettevõte, oliivikasvataja).
- 82** Meie valim koosnes 24 ekstra-väärisoliiviõlist ja väärisoliiviõlist ja neljast rafineeritud oliiviõlist. Euroopa Liidu oliiviõli turustamisstandardite kohaselt peab ekstra-väärisoliiviõli ja väärisoliiviõli etiketil olema päritolukohaks geograafiline piirkond, kus oliivid korjati ja pressiti (vt punkt **70**).

83 24 oliiviõli puhul, mis pidid märkima päritolukoha, on jälgitavuse tulemused järgmised (vt ka *joonis 9*):

- kõik 16 ühes liikmesriigis toodetud oliiviõli oli vastavalt määrusele võimalik kontrollida kuni geograafilise piirkonnani, kus oliivid olid korjatud ja pressitud – neli pressimisettevõteteni ja 12 põllumajandustootjateni;
- neljast ELi päritolu oliiviõlist kahte (mitmest liikmesriigist) ei olnud võimalik kindlaks teha kuni geograafilise piirkonnani, kus oliivid olid korjatud ja pressitud;
- neljast ELi ja ELi-välise päritoluga segatud oliiviõlist kaks ei vastanud jälgitavusnõuetele; ühe puhul ei vastanud nõuetele ELi-väline osa ja teise puhul nii ELi kui ka ELi-väline osa.

84 Uuringu tulemused osutavad puudustele oliiviõli jälgitavuses ELis. Turustamisstandardite kontrollimisel ei saanud me kinnitada etiketil märgitud päritolukohta 4 oliiviõli puhul 24-st, kes pidid seda märkima. Lisaks oli toiduohutuse jälgitavuse nõuete seisukohast (vt punkt 69) võimalik põllumajandusettevõtte tasandini täielikult kindlaks teha ainult poolte õlid päritolu (kasutades „samm tagasi“ lähenemisviisi) ning pädevate asutuste vaheline koostöö seoses rohkem kui ühest ELi liikmesriigist pärit oliiviõliga ei ole alati tõhus. Selle põhjuseks on asjaolu, et põllumajandusettevõtte tasandil ei suutnud nad väljaspool oma riigipiire täielikult kindlaks teha mitte ühegi oliiviõli päritolu.

I auditikoda, mida juhib kontrollikoja liige Joëlle Elvinger, võttis käesoleva aruande vastu 12. novembri 2025. aasta koosolekul Luxembourgis.

Kontrollikoja nimel

President

Tony Murphy

Lisad

I lisa. Lühidalt auditist

- 01** EL on maailma juhtiv oliiviõli tootja ja tarbija (vastavalt 61% ja 45% kogu maailma tootmisest ja tarbimisest¹) ning selle juhtiv eksportija (65%²). Oliiviõli toodetakse üheksas ELi liikmesriigis: Hispaanias, Itaalias, Kreekas, Portugalis, Prantsusmaal, Sloveenias, Horvaatias, Küprosel ja Maltal. ELi oliiviõli tootmine on koondunud peamiselt nelja liikmesriiki, mis moodustavad 99% kogutoodangust: Hispaania (60%), Itaalia (17%), Kreeka (14%) ja Portugal (8%). 2022.–2023. aastal kasutati oliivipuude kasvatamiseks ligikaudu 4,7 miljonit hektarit³. ELi oliiviõli on välisturu jaoks väärtuslik toode. Turustusaastal 2023–2024 oli ELi oliiviõli kaubandusbilanss ligikaudu 4,4 miljardi euroga plussis⁴.
- 02** ELi õigusaktides⁵ on määratletud kaheksa oliiviõli kategooriat (vt [joonis 1](#)), millest nelja võib tarbijatele müüa. Kategooriad põhinevad õli valmistamisviisil ja mõnel õli omadusel, näiteks happesusel. Väärisoliviiviõli saadakse otse oliividest, ainult käsitsi või muul füüsilisel teel. Rafineeritud oliiviõli läbib mitmesuguseid füüsikalisi või keemilisi protsesse, mis muudavad teatavaid omadusi (tavaliselt maitse, lõhn ja värvus). Oliivijääkõli ekstraheeritakse oliivimassist lahustitega pärast esimest pressimist.

¹ Euroopa Komisjon, "[Dashboard: olive oil](#)", korjekaastate 2019–2020 kuni 2023–2024 keskmine.

² Euroopa Komisjon, „[Oliiviõli. Ülevaade oliiviõli tootmisest ja turustamisest ELis](#)“.

³ Euroopa Komisjon, „[Olive oil short-term outlook](#)“.

⁴ Euroopa Komisjon, „[Dashboard: olive oil](#)“.

⁵ [Määruse \(EL\) nr 1308/2013](#), I lisa VII osa.

Joonis 1 | Oliiviõli kategooriad

Allikas: kontrollikoda, tuginedes ELi õigusaktidele ja [Euroopa Komisjoni oliiviõli käsitlevale teabelehele](#), mis on inspireeritud [projektist OLEUM](#).

03 EL ekspordib ligikaudu 38% oma aastasest oliiviõlitoodangust ja impordib ligikaudu 9% oliiviõlist⁶, millest üle poole reeksportitakse. Peamised importijad ja eksportijad on Hispaania (57% ELi impordist ja 56% ELi ekspordist) ja Itaalia (33% impordist ja 29% ekspordist)⁷. ELi import pärineb peamiselt Tuneesiast (75% impordimahust ajavahemikul 2019/2020–2023/2024), millele järgnevad Türgi (7,8%), Argentina (3,9%) ja Maroko (3,5%)⁸. EL impordib peamiselt ekstra-väärisoliiviõli, millele järgneb väärisoliiviõli. ELi oliiviõli peamine importija on USA⁹.

Poliitikaraamistik

04 Oliiviõli on rangelt reguleeritud. Kõrgetasemelise tarbijakaitse tagamiseks on EL kehtestanud kontrollisüsteemi tagamaks, et oliiviõli, mida tarbijad saavad ELis osta, on ehtne ja ohutu ning et selle päritolu on jälgitav. Ehtsat oliiviõli ei ole segatud muu kui oliiviõliga ning selle kvaliteet ja puhtus kuulub samasse kategooriasse, mille all seda müüakse.

05 Oliiviõli suhtes kohaldatakse eriõigusakte, millega kehtestatakse turustus- ja jälgitavusnõuded:

- [määrus \(EL\) nr 1308/2013](#), millega määratakse kindlaks oliiviõli eri kategooriad;
- [määrus \(EL\) 2022/2104](#), mis käsitleb turustamisstandardeid ning millega kehtestatakse märgistamise, pakendamise ja jälgitavuse erinõuded;
- [määrus \(EL\) 2022/2105](#), mis käsitleb vastavuskontrolle ja milles määratakse kindlaks, kuidas liikmesriigid peaksid neid standardeid järgima.

⁶ Euroopa Komisjon, andmebaas [Comext](#), korjearastate 2019–2020 kuni 2023–2024 keskmine.

⁷ Euroopa Komisjon, „[Olive oil and table olives trade](#)“, korjearastate 2019/2020 – 2023/2024 keskmine.

⁸ Rahvusvaheline oliivinõukogu, „[Import figures of olive oil in the extra-EU\(27\)](#)“.

⁹ Euroopa Komisjon, „[Olive oil and table olives trade](#)“.

- 06** Oliiviõli suhtes kohaldatakse ka ELi toiduohutusnõudeid¹⁰ ja seetõttu kuulub see toidu ametliku kontrolli ELi ühtlustatud raamistiku kohaldamisalasse¹¹. Euroopa turule lubamiseks peab imporditud oliiviõli vastama ELi toiduohutuseeskirjadele ja oliiviõli turustamisstandarditele. Villitud oliiviõli importimisel tuleb järgida ka kohaldatavaid märgistamis- ja pakendamiseeskirju¹². Import peab läbima riskipõhise vastavuskontrolli ja ametliku kontrolli kas piiripunktides või hilisemates etappides (nt ladustamine, töötlemine, villimine või jaemüük).

Ülesanded ja kohustused

- 07** Komisjoni ja liikmesriikide ülesandeid ja kohustusi seoses oliiviõli kontrollisüsteemidega on selgitatud *joonisel 2*. Turustamisstandarditega seotud aspektide eest vastutab põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraat (DG AGRI) ning toiduohutusega seotud aspektide eest tervise ja toiduohutuse peadirektoraat (DG SANTE).

¹⁰ Määrus (EÜ) nr 178/2002.

¹¹ Määrus (EL) 2017/625.

¹² Määrus (EL) nr 1169/2011, milles käsitletakse toidualase teabe esitamist tarbijatele.

Joonis 2 | Oliiviõli kontrollisüsteemidega seotud ülesanded ja kohustused ELis

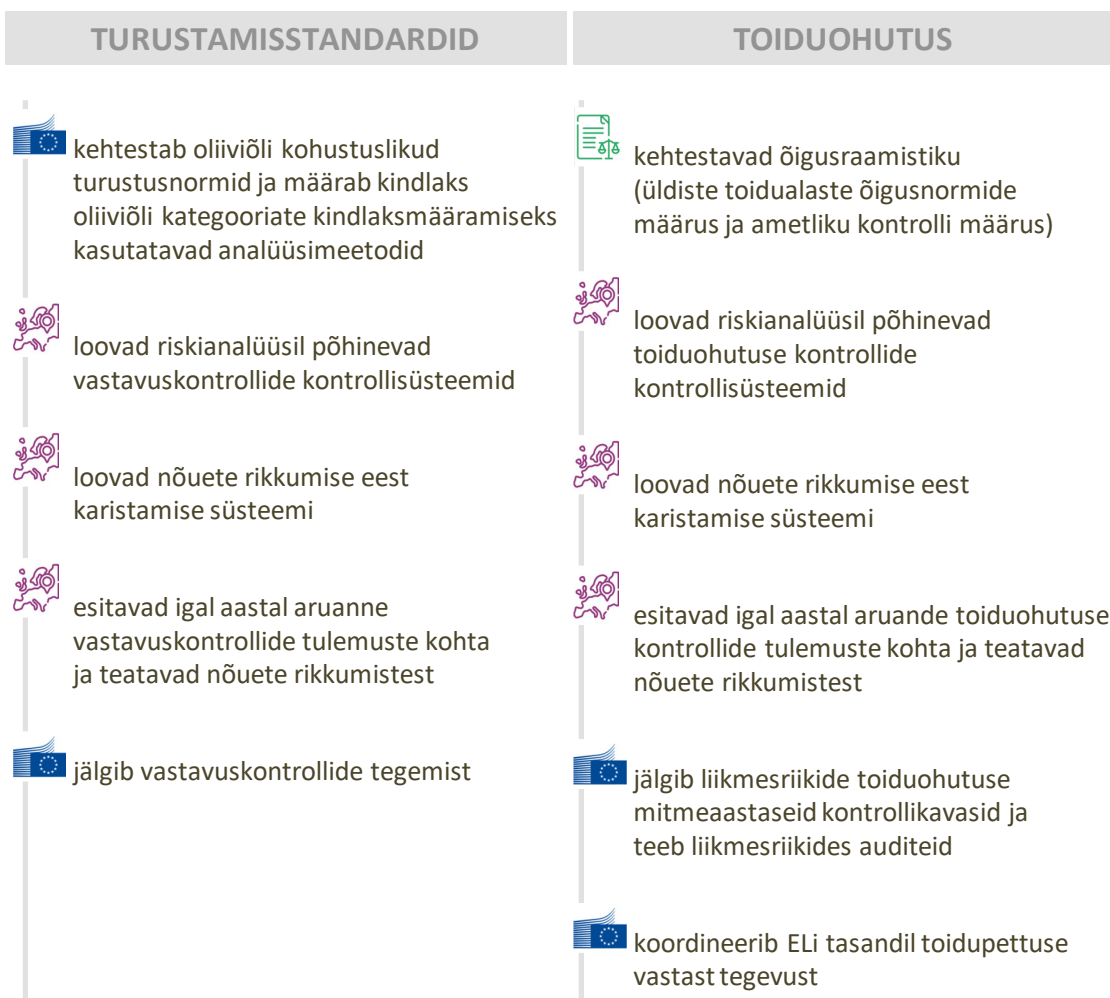
Kaasseadusandjad
(Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Parlament)

Euroopa Komisjon

Liikmesriigid

Allikas: kontrollikoda.

- 08 Määrusega (EL) 2022/2104** antakse liikmesriikidele teatav paindlikkus konkreetsete standardite kehtestamisel, näiteks kas keelata oliiviõli segamine muude taimeõlidega, kas lubada määruses sätestatud piirnorme ületavaid pakendisuurusi või kehtestada eeskirjad korjearasta märkimise kohta. Komisjon jälgib, kuidas neid riigisiseseid eeskirju rakendatakse. Lisaks on mõned liikmesriigid, nagu Hispaania ja Itaalia, kehtestanud oma riigisiseseid normid (nt jälgitavuse kohta), mis on ELi nõuetest rangemad.

Auditi ulatus ja käsitusviis

- 09** Uurisime liikmesriikide ja komisjoni loodud kontrollisüsteeme, mille eesmärk on tagada, et ELis müüdav oliiviõli on ehtne (vastab oliiviõli kategooriatele), tarbimiseks ohutu ja selle päritolu on võimalik kindlaks teha. Hindasime, kas liikmesriikidel on tõhus kontrolli- ja karistussüsteem seoses oliiviõli turustamisstandarditele vastavuse ning saasteainete ja jälgitavusega. Hindasime ka seda, kas komisjon teeb järelevalvet liikmesriikide kontrollisüsteemide üle ja pakub tuge. Audit ei hõlmanud kõiki oliiviõli märgistamise nõudeid, nagu toiteväärtus, ega mahepõllumajandusliku oliiviõli jälgitavuse erinõudeid.
- 10** Meie audit hõlmas aastaid 2018–2023. Võimaluse korral kasutasime aga uusimat kättesaadavat teavet. Kohtusime komisjoniga (DG SANTE, DG AGRI) ning küsitlesime Belgia, Kreeka, Hispaania ja Itaalia asjaomaseid ametiasutusi. Valisime need liikmesriigid, sest Kreeka, Hispaania ja Itaalia vastutavad ligikaudu 91% oliiviõlitoodangu eest ELis. Mittetootvate riikide hulgas on Belgia suurim ELi oliiviõli eksportija ja ELi-välise oliiviõli importija¹³. Meie auditi tõendusmaterjal pärines erinevatest [joonisel 3](#) loetletud allikatest.

Joonis 3 | Tehtud töö

Tutvustime ELi määruste, komisjoni suuniste ja aruannete, auditiaruannete, eksperdi- ja komiteedokumentide ning komisjoni andmebaasis registreeritud nõuete rikkumise teadetega

Vestlesime komisjoni ja liikmesriikide ametiasutuste esindajatega

Tutvustime riigi ja piirkonna tasandi nõuete, kontrollikavade ja külastatud liikmesriikide aruannete dokumentidega

Jälgisime külastatud liikmesriikide pädevate asutuste poolset oliiviõli päritolu kontrollimist

Allikas: kontrollikoda.

- 11** Lisaks tegime ühe juhtumiuuringu, et saada täiendavaid ja otseseid tõendeid tarbijatele müüdava oliiviõli standardite järgimise kohta. Ostsime 28 erinevat oliiviõli – seitse igast auditi käigus külastatud liikmesriigist – ja tegime sõltumatu laboritesti kõigi [määruses \(EL\) 2022/2104](#) sätestatud näitajate kohta (vt [III lisa](#)). Samuti palusime pädevatel asutustel esitada meile nende oliiviõlide jälgitavuse andmed, et kontrollida, kas oliiviõli päritolu on võimalik kindlaks teha.

¹³ Euroopa Komisjon, „Olive oil and table olives trade“.

II lisa. Ülevaade ekstra-väärisoliiviõliga seotud kvaliteedi- ja puhtusparameetritest ning analüüsimeetoditest

Alljärgnevas tabelis on esitatud parameetrid katsete tegemise järjekorras (kui seda järjekorda ei järgita, tuleb katsetada kõiki parameetreid). Kui üks tulemustest näitab, et õli ei vasta deklareeritud kategooriale, võib katse lõpetada.

ei	Parameeter	Parameetri liik	Parameetri katsetamise põhjused	Rahvusvahelise Oliivinõukogu meetod
1	Happesus (%)	Kvaliteet	Oliivide kvaliteedi näitaja: kui oliivid on kahjustatud, üleküpsenud või neid ei töödelda kohe pärast korjet, siis happesus suureneb	COI/T.20/Doc. No 34 (vabade rasvhapete määramine külmmetodil)
2	Peroksiid arv (O_2 meq/kg)	Kvaliteet	Näitab oksüdatsiooniastet (õli säilivusaste)	COI/T.20/Doc. No 35 (peroksiid arvu määramine)
3	UV-spektromeetria (K268 või K270)	Kvaliteet	Näitavad lagunemisasetat: mida kauem oliiviõli ladustatakse, seda suurem on UV-neeldumine ja madalam kvaliteet	COI/T.20/Doc. No 19 (spektrofotomeetriline analüüs ultraviolettpiirkonnas)
4	UV-spektromeetria (ΔK)	Kvaliteet		
5	UV-spektromeetria (K232)	Kvaliteet		
6	Organoleptiline hindamine	Kvaliteet	Võimaldab tuvastada teatavaid negatiivseid tunnuseid ja mõõta positiivsete tunnuste intensiivsust (puuviljasus, mörudus ja teravus)	COI/T.20/Doc. No 15 (oliiviõli sensoorne analüüs – väärisoliiviõli organoleptilise hindamise meetod) – v.a punktid 4.4 ja 10.4

ei	Parameeter	Parameetri liik	Parameetri katsetamise põhjused	Rahvusvahelise Oliivinõukogu meetod
7	Rasvhapete etüülestrid (mg/kg)	Kvaliteet	Näitab oliivide käärimise taset enne õli ekstraheerimist	COI/T.20/Doc. No 33 (rasvhapete metüülestrite gaasikromatograafiline määramine)
8	Stigmastadileenid (mg/kg)	Puhtus	Kasutatakse selleks, et teha kindlaks, kas oliiviõli on rafineeritud	COI/T.20/Doc. No 11 (stigmastadileenide määramine taimeõlides)
9	Rasvhapete trans-isomeerid (%)	Puhtus	Kasutatakse selleks, et teha kindlaks, kas oliiviõli on rafineeritud või kas seda on segatud muude rafineeritud või hüdrogeenitud õlidega	COI/T.20/Doc. No 33 (rasvhapete metüülestrite gaasikromatograafiline määramine)
10	Rasvhappeline koostis	Puhtus	Kasutatakse selleks, et teha kindlaks, kas on lisatud muud õli kui oliiviõli	
11	Δ ECN42	Puhtus	Kasutatakse selleks, et teha kindlaks, kas on lisatud seemneõli	COI/T.20/Doc. No 20 (ECN 42-triatsüülgütseroolide tegeliku ja teoreetiliselt arvatud sisalduse vahe määramine)
12	Steroolide koostis ja üldsaldus	Puhtus	Kasutatakse selliste õlide leidmiseks, mis sisaldavad kõrvalisi õlisid (st mitte oliividest)	COI/T.20/Doc. No 26 (steroolide, triterpeendialkoholide ja alifaatsete alkoholide koosseisu ja sisalduse määramine kapillaargaasikromatograafiaga)
13	Erütrodiool ja uvaool (%)	Puhtus	Näitajaga määratakse kindlaks, kas on kasutatud oliivijääke	

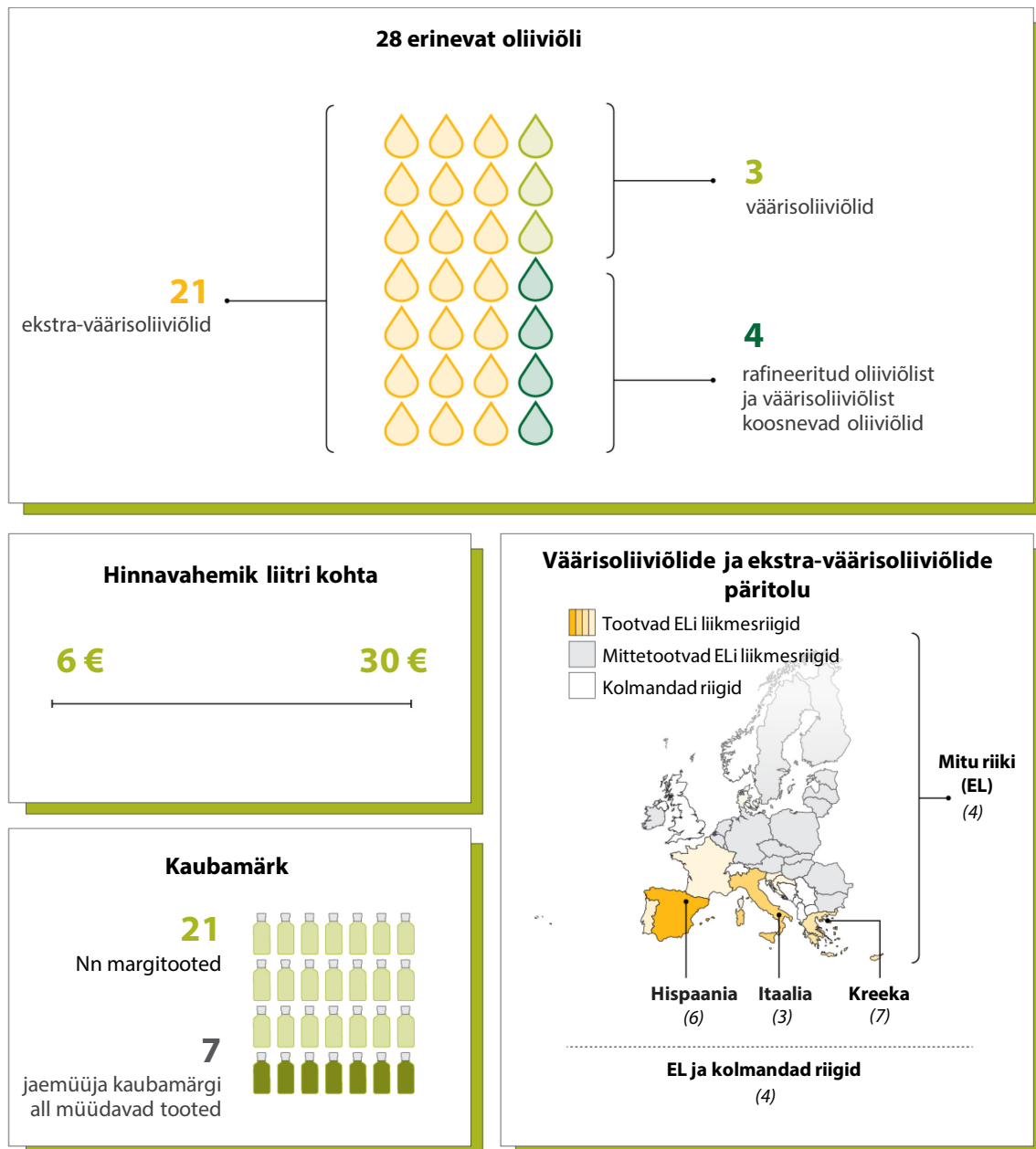
ei	Parameeter	Parameetri liik	Parameetri katsetamise põhjused	Rahvusvahelise Oliivinõukogu meetod
14	Vahad (mg/kg) C42+C44+C46	Puhtus	Näitajaga määratakse kindlaks, kas on kasutatud oliivijääke	COI/T.20/Doc. No 28 (vahade ja rasvhapete etüülestriite sisalduse määramine kapillaargaasikromatograafiaga)
15	2-glütserüülmonopalmitaat (%)	Puhtus	Möödab võltsimist muud liiki õlidega, nagu palmiõli või muud taimeõlid, või näitab õli töötlemisastet (rafineerimise või kõrge temperatuuriga)	COI/T.20/Doc. No 23 (2-glütserüülmonopalmitaadi protsendilise sisalduse määramine)

Allikas: kontrollikoda [määruse \(EL\) 2022/2105](#) I ja III lisa ning liikmesriikide poolt oliiviõli tööühma koosolekutel tehtud ettekannete põhjal.

III lisa. Juhtumiuuring

Ostsime igas külastatud liikmesriigis kahest poest seitse erinevat oliiviõli ning lasime neid analüüsida laboris ja organoleptilise hindamise teel, et teha kindlaks nende omadused. Võimaluse korral valisime mitmest kategooriast ja erineva päritoluga oliiviõlid, sealhulgas nii nn margitooteid kui ka jaemüüja kaubamärgi all müüdavaid tooteid, ning kõik samast korjearastast (2023–2024) (vt [joonis 1](#)). Seega ei põhinenud valik riskianalüüsil. Jätsime valikust välja pudelid, mis olid kokku puutunud kvaliteeti halvendada võivate tingimustega (näiteks kuumuse ja valgusega). Transportisime pudelid kontrollitud temperatuuril laborisse, mis asub ühes auditis mitteosalevas ELi liikmesriigis. See rahvusvahelise oliivinõukogu tunnustatud labor tegi oliiviõli omaduste kindlaksmääramiseks füüsikaliskemilised analüüsid ja organoleptilised hindamised.

Joonis 1 | Juhtumiuuring – ostetud oliiviõlide omadused

Allikas: kontrollikoda.

IV lisa. Oliiviõlis sisalduvad võimalikud saasteallikad

Saasteaine	Võimalik saasteallikas
Pestitsiidide jäägid	pestitsiidid, mida oliivikasvatajad kasutavad haiguste (nt seente või bakterite) ennetamiseks või tõrjeks või selleks, et aidata ohjata putukaid ja muid kahjureid, mis võivad kahjustada oliivipuid ja vähendada saagikust (nt oliivikärbes ja oliivikoi)
Polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud	Oliivikoore saastumine keskkonnateguritega (tolm ning suitsu ja õhusaaste osakesed) Oliiviõli saastumine põlemisaurudega ekstraheerimise ajal
Raskmetallid (plii, kaadmium, elavhõbe)	Pinna- ja õhk, mis on industrialiseerimise tõttu raskmetallidega saastatud Pestitsiidid või väetised
Dioksiinid	Teatavate herbitsiidide ja pestitsiidide kasutamine võib põhjustada dioksiinide teket Dioksiinid on põlemise, põletamise ja muude tööstuslike protsesside kõrvalsaadused
Polüklooritud bifenüülid (PCBd)	PCBd kasutati laialdaselt tööstustoodetes (nt määrdeained, värvid, pinnakattevahendid) kuni nende keelustamiseni enamikus riikides 1980. aastatel. PCBd püsivad keskkonnas väga kaua, nii et oliivipuud võivad neid saasteaineid mullast ja veest absorbeerida.
Glütüüldiestrid, 2-monokloropropaandiool (MCPD) ja 3-MCPD estrid	Need kuumutatud saasteained ilmnevad taimeõlide kõrgel temperatuuril rafineerimisel
Mineraalõli süsivesinikud (MOSH-id/MOAH-id)	Mineraalõlide süsivesinikud võivad pärineda mitmesugustest allikatest, sealhulgas toiduainete töötlemise masinates kasutatavatest määrdeainetest, pakkematerjalidest ja keskkonnasaastest
Plastifikaatorid	Pakendid või muud toiduga kokkupuutuvad materjalid, millele on lisatud plastifikaatoreid, et muuta materjal paindlikumaks, vastupidavamaks ja kergemini käideldavaks
Mükotoksiinid	Ebakorrektelt ladustatud oliivid (nt soojades ja niisketes tingimustes) võivad tekitada hallituse, mis võib tekitada mükotoksiini Mükotoksiinid on toksilised ühendid, mida toodavad teatavat liiki seened
Eruukhape	Eruukhape sisaldub looduslikult rapsiõlis ja sinepiõlis ning seda peetakse kahjulikuks, kui seda tarbitakse suures koguses See võib sattuda oliiviõlisse ristsaastumise teel (kui oliiviõli töödeldakse või ladustatakse rajatistes, kus käideldakse ka suure eruukhappesisaldusega õlisid) või võltsimisega (mitteoliiviõli segu)

Allikas: kontrollikoda kirjanduse ülevaate põhjal.

V lisa. Liikmesriikide kontrollikavade „rasvade ja õlide“ kategoorias kontrollitavad saasteained

	Hispaania	Itaalia	Kreeka	Belgia
Polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud	X	X	X	X
Dioksiinid ja polüklooritud bifenüülid	X	X	X	X
Glütsidüülestrid, 2-MCPD ja 3-MCPD estrid	X	X	X	
Eruukhape	X	X		
Raskmetallid (plii, kaadmium, elavhõbe)	X	X		X
Mükotoksiinid	X			

Allikas: kontrollikoda liikmesriikide 2018.–2023. aasta kontrollvalimite põhjal.

Lühendid

EFSA	Euroopa Toiduohutusamet
MOAH	mineraalõlide aromaatsed süsivesinikud
MOSH	mineraalõlide küllastunud süsivesinikud

Mõisted

Füüsikalis-keemiline analüüs	laborikatsed oliiviõli füüsikaliste ja keemiliste omaduste kogumi väärtuste määramiseks.
Oliiviõli vastavuskontroll	kontrollitakse, kas oliiviõli vastab ELi kategoriseerimise ja turustamise eeskirjadele.
Organoleptiline hindamine	ametlik meetod oliiviõli positiivsete ja negatiivsete omaduste tuvastamiseks, mõõtmiseks ja kirjeldamiseks inimmeele abil (maitse ja lõhn).

Komisjoni vastused

<https://www.eca.europa.eu/et/publications/sr-2026-01>

Ajakava

<https://www.eca.europa.eu/et/publications/sr-2026-01>

Auditirühm

Kontrollikoja eriaruannetes on esitatud ELi poliitikavaldkondade ja programmide või konkreetsete eelarvevaldkondade juhtimisega seotud teemade auditite tulemused. Kontrollikoda valib ja kavandab audiitiülesanded nii, et need oleksid võimalikult mõjusad, võttes arvesse tulemuslikkuse või nõuetele vastavuse riske, kaasnevaid tulusid või kulutusi, tulevase arenguid ning poliitilist ja avalikku huvi.

Kõnealuse tulemusauditi viis läbi loodusvarade kestliku kasutamise valdkonnaga tegelev I auditikoda, mille eesistuja on kontrollikoja liige Joëlle Elvinger. Auditit juhtis kontrollikoja liige Joëlle Elvinger, keda toetasid kabineti juhataja Ildikó Preiss ja kabineti nõunik Paolo Pesce, valdkonnajuht José Parente, auditijuht Els Brems, auditijuhi asetäitja Greta Kapustaitè ning audiitorid Vincenza Ferrucci ja Stéphane Gilson. Keelealast abi osutasid Kyriaki Kofini ja Zoe Amador Martínez. Graafilisi materjale aitas koostada Alexandra Damir-Binzaru.

Vasakult: Ildikó Preiss, Greta Kapustaitè, José Parente, Joëlle Elvinger, Paolo Pesce, Vincenza Ferrucci, Zoe Amador Martínez

AUTORIÕIGUS

© Euroopa Liit, 2026

Euroopa Kontrollikoja taaskasutamispoliitika on kehtestatud [Euroopa Kontrollikoja otsusega nr 6–2019](#) avatud andmete poliitika ja dokumentide taaskasutamise kohta.

Kui ei ole märgitud teisiti (nt eraldiseisvates autoriõiguse märgetes), on ELile kuuluv kontrollikoja sisu litsentsitud vastavalt [litsentsile Creative Commons Attribution 4.0 International](#) (CC BY 4.0). Reeglina on taaskasutamine lubatud, kui autoriõigustele on viidatud ja muudatused on ära märgitud. Kontrollikojale kuuluva sisu taaskasutajad ei tohi moonutada algset tähendust ega sõnumit. Kontrollikoda ei vastuta taaskasutamise tagajärgede eest.

Kui konkreetset sisu, näiteks kontrollikoja töötajatest tehtud fotodel, on kujutatud tuvastatavaid eraisikuid, või kui see sisaldab kolmandate isikute teoseid, tuleb teil taotlema täiendavaid õigusi.

Kui luba on saadud, tühistab ja asendab see eespool nimetatud üldise loa ja osutab selgelt mis tahes kasutuspiirangutele.

On võimalik, et ELile mittekuuluva sisu kasutamiseks või taasesitamiseks tuleb küsida luba otse autoriõiguse omajatelt.

Esikaane foto: © Tesal – stock.adobe.com

Joonised 2, 3, I lisa joonis 2 ja III lisa joonis 1 – ikoonide kujundamisel on kasutatud [Flaticon.com](#) ressursse. © Freepik Company S.L. Kõik õigused kaitstud.

Tööstusomandi õigustega hõlmatud tarkvara või dokumendid, nagu patendid, kaubamärgid, registreeritud disainilahendused, logod ja nimed, ei kuulu kontrollikoja taaskasutamispoliitika alla.

Domeeni europa.eu alla koondatud Euroopa Liidu institutsioonide veebisaitidel leidub linke, mis viivad muudele veebisaitidele. Kontrollikoda ei vastuta nende sisu eest ja soovib teil seetõttu tutvuda nende veebisaitide isikuandmete ja autoriõiguse kaitse põhimõtetega.

Kontrollikoja logo kasutamine

Kontrollikoja logo ei tohi kasutada ilma kontrollikoja eelneva nõusolekuta.

HTML	ISBN 978-92-849-6060-6	ISSN 1977-5652	doi:10.2865/1440433	QJ-01-25-058-ET-Q
PDF	ISBN 978-92-849-6061-3	ISSN 1977-5652	doi:10.2865/7175485	QJ-01-25-058-ET-N

KUIDAS VIIDATA

Euroopa Kontrollikoja [eriaruanne 01/2026](#): „Oliiviõli kontrollisüsteemid ELis – terviklik raamistik, kuid seda kohaldatakse ebaühtlaselt“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2026.

EL on maailma juhtiv oliiviõli tootja, tarbija ja eksportija. Euroopa Komisjon ja liikmesriigid on loonud kontrollisüsteemid, millega tagatakse, et ELis müüdav oliiviõli on ehtne (st vastab deklareeritud oliiviõli kategooriale), ohutu tarbida ja selle päritolu on võimalik kindlaks teha. Uurisime kontrollisüsteemide toimimist ning seda, kas Euroopa Komisjon teeb nende mehhanismide üle liikmesriikides järelevalvet ja pakub tuge. Leidsime, et oliiviõli kontrollimiseks on olemas terviklik ELi õigusraamistik, kuid liikmesriigid kohaldavad seda ebaühtlaselt. Soovitame Euroopa Komisjonil tugevdada oma järelevalvet, selgitada ja parandada teatavaid reegleid ja nõudeid ning toetada liikmesriike oliiviõli jälgitavuse parandamisel.

Euroopa Kontrollikoja eriaruanne vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 287 lõike 4 teisele lõigule.

EUROOPA
KONTROLLIKODA

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus

EUROOPA KONTROLLIKODA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUKSEMBURG

Tel +352 4398-1

Päringud: eca.europa.eu/et/contact
Veebisait: eca.europa.eu
Sotsiaalmeedia: @EUauditors